

קובץ

באר התורה

(קצו)

פרשת חוקת

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

תוכן הענינים:

- 5..... דיני חציצה בטבילת כלים
- יש להקפיד שלא יהיה דבר חוצץ בין הכלי למים בעת הטבילה, ולכן חלודה וכן שחרורית הדבוקה מבחוץ צריך להסירם לפני הטבילה.....5
- וכן אם יש אבנית על הכלי כגון אם קונה קומקום משומש מן הכלי הרי הוא חציצה.....7
- ואם אינו יכול להוריד את החלודה, ע"י גירוד או ליבון יכול להטביל את הכלי, אלא א"כ אינו דבר גדול שלכאורה עדיין יהא חציצה.....7
- גם אם יש דיו על הכלים, יש להסירו לפני הטבילה.....8
- טיט שנדבק על כלי זכוכית.....8
- האם יש חיוב עיון קודם הטבילה על הכלי.....10
- אם נשאר על הכלי מעט לכלוך או חלודה שאין דרך להקפיד עליו אינו חוצץ, והכלל הוא, כל דבר שמקפידים עליו חוצץ, ואם אין מקפידים עליו אינו חוצץ, אלא א"כ הוא ברוב הכלי.....11
- ואולם לכתחילה יש להחמיר שלא יהיה חציצה לכתחילה.....12
- מדבקה שמתחת הכלי אין היא חוצצת, אבל בכלי שקוף, הרי הוא חציצה כיון שדרך העולם להורידה.....12
- וכלי שנשאר בו שיירי דבק.....15
- מדבקה שכתוב עליה הוראות שימוש לכתחילה יש להורידה אבל בדיעבד אינה חוצצת.....16
- תווית שאין דרך להורידם מהכלי והרי הם מוסיפות חשיבות לכלי אינם חוצצים בטבילה, אבל לכתחילה טוב להורידם.....16
- מדבקה לנוי אינה חוצצת.....19
- בעל שאומר שהמדבקה חציצה והאשה אומרת שהמדבקה לנוי.....20

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

- מדבקה שכתוב עליהם שם המפעל או מחיר הכלי 22
- האם צריך להוריד מדבקה שמעל בקבוק יין שטובלים לאחר שהשתמשו בו 22
- שכח להוריד מדבקה שחוצצת על ידית הסכין 26
- אם היה מדבקה על הכלי והשתמש בכלי ואח"כ הוריד אותו ובדעתו היה להוריד את המדבקה לפני הטבילה 26
- אם היה מדבקה על הכלי שהיא חציצה צריך לחזור ולטבול את הכלי בברכה 28
- שמטבילים אולר יש לפתוח את הלב של הסכין כדי שיחדרו המים בכל הסכין, וה"ה בכל כלי כיוצא בזה 29
- האם מותר לשים רשת מברזל או מפלסטיק בתוך המקוה כלים 29
- מכתב לקובץ מגורה בדרום תמוז 43
- האם מותר להאמין ללשון הרע מגוי לתועלת והאם מותר ליהודי לספר לשון הרע לגוי 50
- הוספה לבאר התורה (אדר א') האם כתובה צריכה גניזה, תשובת הגאון רבי ישראל טויב שליט"א במח"ס שו"ת תשובות ישראל ו' חלקים 52

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

דיני חציצה בטבילת כלים

יש להקפיד שלא יהיה דבר חוצץ בין הכלי למים בעת הטבילה, ולכן חלודה וכן שחרורית הדבוקה מבחוץ צריך להסירם לפני הטבילה

והנה ביסוד הדין דחציצה בטבילת כלים, מבסואר בספר האשכול (ח"ג עמ' קמ) שמכיון שלמדנו שהכלים האלה צריכים טבילה ממה שנאמר אך במי נדה יתחטא במים שהנדה טובלת בהם אלמא שצריכים טבילה כדין הנדה, לכן צריך להסיר מהם חלודה וכל דבר החוצץ ע"כ, וכן כתב הרא"ש בפסחים פרק ב' סימן ז' בשם הספרי, וכן כתב הסמ"ג (לאוין קמח) בשם הספרי, והו"ד בב"י סו"ס קכ, וכן כתב בשו"ע סימן קכ סי"ג, (והבאתי דבריו לקמן), ואמנם בעיקר דברי הרא"ש והסמ"ג שכן הוא בשם הספרי, בביאור הגר"א שם סקל"ד כתב להעיר שהמרדכי והרא"ש כתבו כן בשם הספרי, ולא נמצא כן בספרי שלפנינו, אבל בילקוט איתא, אך את הזהב להביר החלודה שלהן ע"כ, ואמנם באור זרוע (ע"ז סימן רצא) כתב, כתבתי בליקוטי תניא בספרי המטביל סכין צריך להעביר חלודה, וכעת עיינתי בספרי בפרשת מדיין ושמה הוא בספרי זוטא עכ"ד, ואכן הוא בספרי זוטא פרשת מטות עמ' רסא יעו"ש, וכן כתבו הראב"ד ובמאירי והרשב"ם בשם הארחות חיים, שמאחר שהוקשה טבילה זו לטבילת נדה, וכמבואר בגמ' בע"ז דף עה ע"ב, ועיין בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל עמ' קכא בהערה מש"כ עוד בזה וצרף לכאן.

ומש"כ לגבי חלודה שיש להסירה, הנה בשו"ע יו"ד סימן קכ סעיף יג, וז"ל: צריך להעביר החלודה קודם טבילה ואם לא העביר אם מקפיד עליו חוצץ ואם שפשף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה של איכול לעבור ע"י כך הוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ עכ"ל, ויעו"ש עוד בבית יוסף. ואולם היום שאני וכמו שהבאנו להלן בשם הגריש"א זצ"ל שהיום הדרך להקפיד בחלודה ומשו"ה הוי חציצה.

ומש"כ לגבי שחרורית שיש להסירה קודם הטבילה, הנה ברמ"א סימן רב סעיף ב' כתב, שחרורית הדבוק ביורה מבוץ הוי כדופן הכלי ודרכו בכך ואינו חוצץ עכ"ד, ומבואר דדוקא מבחוץ, אבל מבפנים הוי חציצה, וכן כתב לדייק בט"ז שם סק"ג, וכתב שכן הוא דעת הב"י בשם הרא"ש בסימן קכ ומשמע מדבריו דמבפנים הוי חציצה דוקא אם מקפידים עליו, וכמ"ש בשו"ע סימן קכ סי"ג לגבי חלודה, ואולם בביאור הגר"א סימן רב סק"ג

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

כתב שאין להקל בזה ובכה"ג חשיב חציצה, ומ"מ כתב בספר טבילת כלים ששמע מהגר"ש וואזנר זצ"ל שבזמנינו שמבשלים על כירים של גז וחשמל סירי הבישול תמיד נקיים מפיה האש ולכן אפילו במעט שחרורית הדבוקה מבחוץ הוי מיעוט המקפיד וחוצץ יעו"ש, וכן כתב אח"כ לדינא בשו"ת שבט הלוי ח"ד סימן צא וז"ל: מסופק אני בזמנינו שמבשלים על גז ואלקטרי ששם דברך כלל אין על הקדירות רושם שחרורית וא"כ אם לפעמים יהיה רושם כזה אולי לכו"ע הוי קפידא, ואינו דומה זלמנם כוו' ושוב הראוי ליש הגר"א בסי' רב בלאו הכי חולק על הרמ"א שם ס"ב וא"כ בזמן זהה עכ"פ עלינו להחמיר עכ"ד, וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בקיצור הל' טבילת כלים אות ט', בזה"ל: סיר שמרוב הבישול נהיה כליו לכלכוך של פחם וכודומה אם אינו דבוק חזק ואפשר להורידו הרי זה חציצה וצריכים להסירו, ומש"כ הרמ"א שאין זה חציצה זה בזמננו שלא היה דרכם להוריד לכלוך כזה עכ"ד, וכן כתב בחוט שני (טבילת כלים עמ' נ"ג) וז"ל: בקדירות דידן שהדרך לבשל על הגז שאינו מתפחם, יש לחוש ולומר דאף לשיטת הר"מ והרא"ש בהא דפחם חוצץ היינו רק בתוך הכלי, אבל מבחוץ הוי אינו מקפיד והוי כגוף הכלי, מ"מ בדידן שאין הדרך כן שפיר יש לחוש אף מבחוץ אם יש בו ממש. [ועיין בהגר"א שפקפק על עצם הדין] עכ"ד, וכן כתב לדינא בספר אהל יעקב דיני טבילת כלים עמ' רצג ויעו"ש בהערה מה שציין עוד למש"כ בזה בחכמת אדם כלל עד דין יד יעו"ש.

ומש"כ לגבי חלודה כן כתב הגר"ע יוסף זצוק"ל בספר הליכות עולם ח"ז עמ' רעד, וז"ל: וצריך להזהר שלא תהיה חציצה בין הכלי לבין המים שבמקוה, ולכן אם יש חלודה על הכלי אפילו הוא חדש שלא נשתמש בו הגוי, צריך לנקותו יפה, ולהעביר החלודה מעליו וכו', עכ"ד, ויעו"ש לגבי תוית שעל גבי הכלי ויבואר לקמן, ובהערות שם הביא מש"כ בכנסת הגדולה בהגהות בית יוסף אות נג, שכתב שמה שאמרו שצריך להעביר את החלודה מכל מקום אם הוא דבר הצקיק ליבון להכשירו אין צריך להעביר החלודה שנשארה קודם טבילה שהליבון יפה כחו להעביר כל ממשות החלודה יעו"ש.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

וכן אם יש אבנית על הכלי כגון אם קונה קומקום משומש מן הכלי הרי
הוא חציצה

כן כתב לעורר ידידי הגרי"מ וייל שליט"א בספר השולחן כהלכתו (עמ' תז)
שכיון שהיום מקפידים על שחרורית מבחון ועל חלודה ואבנית מבפנים
ומנקים אותם מידי פעם, ולכן הם חוצצים, כן השיב שם בשם מרן הגרי"ש
אלישיב זצוק"ל,

ואם אינו יכול להוריד את החלודה, ע"י גירוד או ליבון יכול להטביל את
הכלי, אלא א"כ אינו דבר גדול שלכאורה עדיין יהא חציצה

כן נראה מדברי החכמת אדם כלל עג סעיף יד, וראה עוד בדברי החכמת
אדם בכלל קיט סעיף יג שאף אפ דהבר החוצץ לא הוי אלא מיעוט מקום
של הכלי וגם אינו מקפיד עליו מ"מ לכתחילה יש להסירו מהכלי בשעת
הטבילה ואם אינו יכול להעבירו מותר לטובלו כך כיון דהוי מיעוט שאינו
מקפיד, כן כתב בחלקת בנימין שאע"ג שקודם שהסיר את החלודה
היינו דנים שהחלודה בכלל מקפיד, מ"מ הואיל ואי אפשר להעבירה ולא
נשאר אלא מעט שוב אין אדם מקפיד בה כולי האי והדר דינה כדבר שאינו
מקפיד עליו והני מילי מן הסתם אבל אם באמת מקפיד עליו הרי זה חוצץ,
יעו"ש, כן נראה ע"פ דברי השו"ע שאם הוא דבר גדול סו"ס יהיה חציצה,
וכן כתב בספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' רנח.

ובשו"ת אור לציון ח"ה חיו"ד פרק לט תשובה כ נשאל האם אפשר
להטביל כלי שיש בו חלודה, והשיב, אם יכול לגרד את החלודה יגרד, ואם
לא הועיל ילבן את אותו מקום, ואם נשארה חלודה ואינו מקפיד עליה יכול
להטביל כלי זה, ובהערה שם כא, כתב לבאר, כפי שנתבאר בתשובה
הקודמת דין חציצה תלוי אם מקפיד על הדבר החוצץ או לא, ולכן תויות
הנמצאות בצד הפנימי של הכלי הדרך היא להקפיד וחוצץ, ויש להסירן
לפני הטבילה, אבל אם נמצאות בצד החיצוני הדבר תלוי אם מקפיד שלא
יהיו שם, יש להסירן, ואם אינו מקפיד, אינן חוצצות ויכול להטביל את
הכלים כך.

ועיין עוד בקונ' טהרת הכלים (עמ' קלב) שהביא מהגאון רבי נתן קופשיץ
שליט"א אוודת מעשה באחד שקיבל טוסטר משומר במתנה ומסתבר שלא
הטיבלוהו הבעלים הראשונים וכעת שרוצים להטבילו יש בטוסטר לכלוך

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

שא"א לנקותו כיון שיש שם מקומות שקשה להגיע אליהם, לדינא אין בזה חשש, ואפשר להטביל כך את הטוסטר, כיון שזה מיעוט שאינו מקפיד שרי, והוא מתכיון להמשיך ולהשתמש כך בטוסטר בלי לנקותו, ואף שבטוסטר חדש היו מקפידים על כאלה לכלוכים מ"מ במצב הנוכחי לא מקפידים ע"ז.

ועוד ראיתי כה"ג שנשאל מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בדין תבניות של תנור שלא הטבילו אותם מחמת שהשתמשו בהם עם תבניות מאלומניום, ועתה רוצים להשתמש בתבניות עצמם, אבל יש על התבניות כתמים של שמן וכיוצא בזה ואי אפשר להורידם האם זה חוצץ לטבילת כלים, והשיב שאינו חוצץ.

גם אם יש דיו על הכלים, יש להסירו לפני הטבילה

כן הו"ד הגר"מ פינשטיין זצ"ל בספר מסורת משה (ח"א יו"ד אות נ) בזה"ל: כתוב עליו בלורד זרחני סכום מקחו, האם זה חוצץ. והשיב לי רבינו שחוצץ, דמה שאין דיו חוצץ באנשים, הוא משום שאינו מקפיד, ואין בו ממשות. [גם אם מקפיד מותר כשאין בו ממשות] אבל על כלי, יש ממשות בזה, וגם למעשה מקפיד. והזכיר רבינו שיש לדמות זה למה שכתוב בשו"ע (סימן ק"כ סעיף י"ג) 'צריך להעביר החלודה קודם טבילה ואם לא העביר אם מקפיד עליו חוצץ. עכ"ד, והו"ד בספר אבל יעקב טבילת כלים עמ' רסה, ואמנם ראה במחצית השקל יו"ד סימן קצח על סעיף יז בסוף הדברים שכתב בזה"ל: וע"ע בר"י שכתב, דמי שאומנתו בכך אינו פוסל חציצה גם אם נמצא דם על כליו, ונפק"מ לענין טבילת כלים חדשים וכו' ותמהני שלא הובא זה בדברי האחרונים ז"ל עכ"ד, ונראה מדבריו דלא יהיה חשיב חציצה.

טיט שנדבק על כלי זכוכית

הנה בשו"ע יו"ד סימן רב ס"א כתב שהזפת והמור חוצצים בכלי זכוכית בין בפנים ובין מבחוץ, וראה בבית יוסף שם שהביא שיטת רש"י במסכת שבת דף טו ע"ב לגבי טיט הנדבק על כלי זכוכית

ויסוד הדין הוא ממה דאיתא במשנה במקואות פרק ט' משנה ה', אלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית בין מבפנים בין מבחוץ, ונחלקו הראשוני האם שאר דברים גם חוצצים דעת רש"י שם שאין חוצץ אלא דבר

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

שמקפיד עליו אבל טיט ל חוצץ אלא א"כ הוא הרבה דביק טובא, וכן מבואר מדברי הטור ס"א, ואולם בסמ"ג (עשין רמ"ח) הביא בשם ר"י להחמיר בזה וז"ל: ופירש רבינו שלמה (ד"ה בכלי) דווקא זפת ומור אבל טיט ודבר אחר אינו חוצץ לפי שנופל מאליו ואינו מקפיד. ואינו נראה לרבינו יצחק לומר כן להכשיר שאר דברים החוצצין עליו בשעת טבילה, אלא מפרש דכל שכן שאר דברים שחוצצין בכל הכלים, [אלא] אפילו זפת ומור שאין חוצצין בשאר כלים שדרך לזפתן, בכלי זכוכית חוצצין, עכ"ד, וכן כתב בתשובות מהרי"ל (החדשות סי' מ"ה אות א'), וע"ע בחידושי הריטב"א עמ"ס שבת שם. וכדברי הסמ"ג כן כתב לדינא בש"ך שם סק"א וביאר שמהש כתב השו"ע שהזפת והמור חוצצים בכלי זכוכית כוונתו לומר שאפילו זפת ומור שאין חוצצים בשאר כלים לפי שהדרך לזפתן, מכל מקום בכלי זכוכית הוי חציצה וק"ו שלאר מיני חומרים שחוצצין באשר הכלים ודאי שחוצצין אף בכלי זכוכית וע"ז פסק שטיטי הוי חציצה אף בכלי זכוכית ודלא כשיטת רש"י יעו"ש.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד ריש סי' קכ"ג) כתב לסכם הדעות בזה, וז"ל "אלו חוצצין הזפת והמור בכלי זכוכית וכו', עיין ש"ך כ' הסמ"ג וכו' ג' שיטות לפנינו לדעת רש"י בכל הכלים כל דבר הנדבק חוצץ ומכ"ש זפת ומור, ובכלי זכוכית דוקא זפת ומור דשאר דברים אינם נדבקים בה, ולדעת הסמ"ג שאר דברים חוצצים בין בזכוכית בין בשאר כלים, אלא דזפת ומור בשאר כלים דרכם בכך ואינם חוצצים בהם, והרמב"ם פ"ג דמקואות כ' ואלו חוצצין בכלים הזפת והמור וכיוצא בהם, וכ' בס' משנה אחרונה פ"ח ממקואות דדעתו דבכל הכלים אינו חוצץ רק זפת ומור וחולק לפ"ז מן הקצה על רש"י וסמ"ג, ולפי ענ"ד דאין זה מוכרח דהא כ' זפת ומור וכיוצא בהם מדכ' כיו"ב משמע דמרבה הרבה דברים אלא דבעינן מדבק כזפת ומור, ואינו חולק ארש"י אלא בזה דלרש"י זפת ומור מדבק ביותר. מיהו בהא ודאי פליג דלא הזכיר כלל כלי זכוכית והיינו לשיטתו פ"א מהל' כלים דכלי זכוכית אין לו טהרה במקוה כלל, מ"מ נפ"מ בזה בטבילת כלים גם כל מין הנדבק חוצץ. ויראה דפי' הסמ"ג לא שייך רק אם גורסים מור אבל אם הגירסא חמר כגי' הרמב"ם דהיינו טיט פשיטא דחוצץ גם בשאר כלים ואכמ"ל. עכ"ד, ועיין עוד בחוט שני טבילת כלים עמ' נג שכתב להסתפק לפי שיטת הסמ"ג, וז"ל: אמנם צ"ע אם הסמ"ג חולק על עצם ההגדרה שבדבר שיורד מאליו מיקרי אינו מקפיד. עכ"ד,

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

האם יש חיוב עיון קודם הטבילה על הכלי

וכתב לדון הגר"נ קרליץ זצוק"ל בחוט שני (טבילת כלים עמ' כח) אם יש חיוב עיון על הכלי קודם הטבילה, וכתב, גרסינן במס' ב"ק דף פב ע"א תניא ורחץ את בשרו במים, שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים כו', אמרי דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר, אי נמי אמוס מדי משום חציצה וכו', ובשו"ע יו"ד סי' קצח ס"ח, כתב דאם אשה טבלה ולא עיינה לא עלתה לה טבילה שעיון הגוף הוא דבר תורה, ע"כ, ויש לדון לגבי טבילת כלים אם עיון מעכב, שהרי בגמרא ילפינן לה מסברא שהטעון טבילה צריך עיון, וי"ל דה"ה דטבילת כלים בעינן עיון קודם, וא"כ אם הטביל כליל ולא עיין, אף שלא נמצא בו בעת עלייתו מהטבילה חציצה הוי כאילו לא טבל, כדין אדם הטובל ולא עיין, ואולי יש לחלק דסתם כלים חדשים הם בזחקת נקיים [ולא המדבקות אם הם חוצצין עיין עמ' נג] משא"כ אדם אינו בחזקת נקי עד שיבדוק ויעיין בגופו אם הוא נקי וצ"ע עכ"ד, ואולם נראה דהסברא נוטה דכלים בחזקת נקיים, וגם אם יש מדבקות [ובדינן יבואר להלן] מ"מ הרי בדרך כלל הרי הם בתחית הכלי ולא מעכבים את הטבילה לדעת רוב הפוסקים, ועוד נראה לורמ דהרי דיני טבילת כלים אינם דומים לדיני טבילת נדה דהרי נדה בעי כוונה ובטביל כלים נקטינן לדינא דכוונה לא מעכב וכמו נראה מדברי השו"ע בסי"ד ובסט"ו, וכן יש עוד כמה נפק"מ, ועוד דמדברי הפוסקים לא נראה דנקטו כן לדינא דיש דין עיון על הכלי קודם הטבילה, ובע"כ דנראה דלדינא לק נקטינן שיש חיוב עיון על הכלי קודם הטבילה, ואמנם ראיתי בספר טבילת כלים עמ' קח שנקט שיש חיוב לבדוק את הכלי קודם הטבילה, ובהערה העיר שצ"ע מדברי הפוסקים שלא הזכירו להאי דינא גבי טבילת כלים, ונשאר בצ"ע.

ושוב ראיתי שכה"ג נשאל מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (ע"י בעל האסיפת יצחק) בזה"ל: שאלה: המחבר ביו"ד ס' קצ"ט סעיף ח' כתב אם לא עיינא לא עלתה טבילה, האם ה"ה בטבילת כלים שצריך עיון קודם, ואם לאו כאילו לא טבל. תשובה: לא מסתבר. עכ"ד, הרי לן דלדינא נראה מדברי הגר"ח דאין דין עיון על הכלי קודם הטבילה.

וראה עוד בזה בספר טבילת כלים כהלכתה עמ' קסו שהרי פסק בשו"ע יו"ד סימן קצט ס"ח שאשה הטובלת צריכה לעיין קודם הטבילה האם יש עליה חציצה ואם טבלה ולא עיינה לא עלתה לה הטבילה, וממילא יש לדון האם הוא הדין גם לגבי טבילת כלים, והביא בזה מש"כ הרשב"א בתורת

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

הבית בית שביעי סוף שער ו שטעם דין חציצה בטבילת כלים הוא משום שהוקש לטביל גדה וכמו שכתב בר"ן ע"ז דף לט ב מדפי הרי"ף בד"ה ת"ר שצריך להדיח את הכלי לפני הטבילה כדי שלא יהיה בו שום חציצה וכמו שחייבו חז"ל חפיפה לגדה, ומשמע מדבריהם שחומר טבילת כלים הוא כחומר טבילת גדה, וכן מבואר בהגהה על שו"ת אבני נזר שלמד מדברי הרשב"א שדיני חציצה בכלים שווה לדיני חציצה בטבילת גדה, ואמנם כתב שם שי"ל שהיר בחכמ אדם כלל קכ ס"א שחייב בדיקה בגדה הוא משום חזקת טומאה וכן כתב לבאר בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סימן צח ענף ג' יעו"ש, וכן לפי מש"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ד סימן צא בד"ה סי"ב שאין למדים פרטים בטבילה מגדה אלא רק את עיקרי דיני טבילה במ' סאה יעו"ש ולפי"ז אף אם לא בדק עלתה לו הטבילה.

אם נשאר על הכלי מעט לכלוך או חלודה שאין דרך להקפיד עליו אינו חוצץ, והכלל הוא, כל דבר שמקפידים עליו חוצץ, ואם אין מקפידים עליו אינו חוצץ, אלא א"כ הוא ברוב הכלי

הנה בשו"ע סימן רב סעיף ב' כתב, כל דבר שדרך להקפיד עליו חוצץ ואם לאו אינו חוצץ אלא א"כ היה חופה את רובו, ומקור דברי הרמב"ם בפרק ג' מהל' מקוואות הלכה ב' וז"ל: המור והקמוס בין בכוס ובין בצלוחית בין בתמחוי וכו' היה זפת או חמר וכיוצא בהן על הטבלא ועל השלחן ועל הדרגש אם היו נקיים חוצצין מפני שמקפיד עליהן, ועל הבלוסין אינן חוצצין מפני שאינן מקפיד עליהן עכ"ל, והוא ממשנה בפרק ט' דמקוואות כמבואר בכסף משנה שם, ועיין עוד במשנה בפרק ד' במקוואות, והאי יסודו כל דבר שמקפיד עליו כו' מבואר בגמ' ביבימות דף עח ע"א ובגמ' בסוכה דף ו' ע"ב יעו"ש.

ובגדר הדין שמקפיד עליו, כתב בערוך השולחן סימן רב ס"ג, וז"ל: ואין לשאול הא חציצה בקפידא תליא מילתא כדאיתא בגמ' בכ"מ דבר המקפיד עליו חוצץ א"כ ליחזי האי גברא אם מקפיד על זה חוצץ ואם אינו מקפיד אינו חוצץ דאינו כן דכבר בארנו בסי' קצ"ח דכל שדרך העולם להקפיד אע"ג שהוא אינו מקפיד חוצץ ע"ש, וכן להיפך אם הוא מקפיד חוצץ אע"ג שרובא דעלמא אינם מקפידים ונתבאר שם דמן התורה אין חציצה רק ברובו ומקפיד ורבנן גזרו על רובו אף שאינו מקפיד ועל מייעוטו המקפיד ע"ש, וכן הדין בכלים, ולכן כל דבר שדרך להקפיד עליו חוצץ, ואם לאו אינו חוצץ אלא א"כ היה חופה את רובו עכ"ל.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ויסוד הדברים הוא ממש"כ בשו"ע סימן קצח ס"א, וז"ל: צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת לפיכך צריך שלא יהא עליה שום דבר החוצץ ואפילו כל שהוא אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו חוצץ אפילו אם אינה מקפדת עליו עתה הוא פילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו חוצץ, ואם הוא חופה את רוב הגוף אפילו אין דרך בני אדם להקפיד עליו חוצץ עכ"ל, ויעו"ש עוד בט"ז שם סק"ג ובשך שם סק"א שאם לפעמים מקפידים על חציצה הרי זה חוצץ אפילו שרוב פעמים אינו מטביל.

ואולם לכתחילה יש להחמיר שלא יהיה חציצה לכתחילה

ויש לדון האם יש ענין להחמיר שלא יהיה חציצה לכתחילה, נראה דיש להחמיר מש"כ באיסור והיתר הארוך (שער נ"ח דין צ"ג) וז"ל: הבא להטביל כלי צריך לנקותו תחילה מכל טנוף ולכלוך וחלודה שעליו שלא יחוץ בפני הטבילה כדאי' לעיל מאך את הזהב אך חלק. וכ' במרד' פ"ב דעבודה זרה שאם אין עליו כ"א מעט ה"ל מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ עכ"ל. והיינו אפי' לכתחילה היכא דא"א להעבירו אבל היכא דאפשר יזהר אפילו במיעוט אך מיעוט המקפיד ורובו אפי' שאינו מקפיד חוצץ כדין טבילת אדם וצריך טבילה אחרת אפי' בברכה אם הסיח דעתו. עכ"ד, וכן כתב בחכמת אדם (כלל עג סי"ד) והו"ד בדרכי תשובה (סימן רב סק"ה) וז"ל: ונראה לי דהוא הדין הכלים שיש להם קנים (שקורין שנוצין) אף על גב שאינו יכול לנקרו הוי כמיעוט ואינו מקפיד וכל מיעוט שאינו מקפיד ואינו יכול להעבירו מותר לטבול כך אף על פי שהוא מבפנים אבל אם הוא מיעוט ומקפיד עליו או ברובו של כלי אף על פי שאינו מקפיד אסור לטבולו כך ואפילו בדיעבד לא עלתה לו טבילה. עכ"ד, וכן נקט להחמיר לדינא בשו"ת חיי הלוי ח"ד סימן נט אות ו' יעו"ש, ועי"ש עוד בח"א סימן נז.

מדבקה שמתחת הכלי אין היא חוצצת, אבל בכלי שקוף, הרי הוא חציצה כיון שדרך העולם להורידה

ולפי הנ"ל נראה שמדבקה מתחת הכלי כיון שדרך רוב העולם לא להקפיד עליה אין היא חוצצת, משום דהו"ל כמיעוטו שאינו מקפיד, וכן כתב

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

לדינא בשו"ת אור לציון ח"ה חיו"ד פרק לט תשובה כא, שנשאל האם כשי שתויות על הכלים האם יש להסירן לפני שמטביל אותם, והשיב בזה"ל: אם מקפיד שלא ישארו שם התויות שם וכגון שנמצאות בצד הפנימי של הכלים יש להסירן לפני הטבילה, ואם אינו מקפיד שיהיו שם, יכול להטביל הכלים כך עכ"ד, ובביאורים שם כתב שהוא תלוי בדין חציצה אם מקפיד עליו או לא ולכן תויות שנמצאות בצד הפנימי של הכלי הדרך להקפיד עליהם והרי חוצצות אבל תויות שבחוץ שאין הדרך להקפיד עליהם ומשו"ה אינם חוצצות, עכ"ד,

וכן כתב להביא בספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' רצג בשם ספר כשרות הכלים סימן רב ס"ה לגבי מדבקה שבתחתית הכלי שאדם לא מקפיד על הימצאותה כגון שאינן ניכרות הו"ל מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ יעו"ש.

ומ"מ לכתחילה נראה שיש להוריד את המדבקה שמתחת הכלי, וכמו שכתבנו ממש"כ האיסור והיתר הארוך שלכתחילה יש להקפיד על דיני חציצה.

ואמנם יש שס"ל שמעיקר הדין הוי חציצה, מדבקה בתחתית כלי, כן ס"ל להגר"ק זצ"ל והו"ד בקובץ בנתיבות ההלכה (חמ"ו עמ' תרס"ב) שנשאל בזה"ל: כלי שיש לו מדבקה בתחתית הכלי האם הוא חוצץ בטבילת כלים. תשובה: כן. עכ"ד, וכנראה דס"ל דמקפידים ע"ז, דלכאורה מעיקר הדין לא הוי חציצה, ואלי י"ל דסו"ס ס"ל לפי דברי האיסור והיתר שלכתחילה יש להוריד את המדבקה, ואולם יש מקום לומר דהוא חומרא מעיקר הדין, כיון שיש מקפידים ע"ז וכמ"ש בשו"ת מנחת פרי (ח"ו סי' ע"ה אות ג') שכלי שיש לו מדבקה בתחתית הכלי, בפשוטו אם הוא כלי שקוף שנראית המדבקה ודאי שמקפידים, ואם לאו אפשר נמי שהנשים מקפידות להסירה בעת הדחת הכלי וצ"ע. עכ"ד, וכן שביררתי עתה המנהג בזה נראה שהרבה מקפידים להוריד את המדבקה, וכנראה משום הנוחות לשטוף את הכלי אח"כ, ואמנם שוב נראה דמעיקר הדין יש מקום להקל בזה דעיקר הקפידא בטבילת כלים הוא עתה, ומ"ש בשו"ת אור יצחק (ח"ב יו"ד סי' י"ז אות ב') וז"ל: באם יש מדבקה על כלי, וקשה להורידה ואינו מקפיד עליה שתשאר, אולם עם הזמן ודאי תתקלקל ותרד מקצתה ואז יקפיד להורידה לגמרי, האם הוי חציצה או הוי כמיעוטו שאינו מקפיד שלא הוי חציצה. במדבקה הנמצאת על הכלי ואינו מקפיד עליה, כל זמן שלא נתקלקלה

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

בודאי דאין זה חציצה, ואין לך אלא מקומו ושעתו, ועשיו אין שום סיבה להקפדה, עכ"ד, הרי לך דכיון דעתה לא מקפידים ע"ז ממילא נראה דלא יהיה חשיב חציצה.

ועוד סברא להקל בזה נראה ע"פ מש"כ בקונ' טהרת הכלים (עמ' קלב) בשם הגר"נ קופשיץ שליט"א לגבי כלי שיש עליו מדבקות שאינן מפריעות ולא מקפידים עליהם כשישארן שבדרך כלל עדיף שלא להורידן קודם הטבילה, כיון שכעת הן אינן חוצצות, שהרי זה מיעוט שאינו מקפיד, ואם יתחילו להוריד אותן יתכן שיהיו שאריות שקשה להסירן ועל השאריות הללו אנשים כן מקפידים, ולכן עדיף להשאיר כך את המדבקות עכ"ד, ואכן המציאות שבהרבה מדבקות קשה להוריד אותן, וממילא נראה דעדיף לדינא שלא להוריד את המדבקות, אלא א"כ נשלפות בקלות.

וראיתי עוד לידידי הגר"א סקוצילס שליט"א בשו"ת מציון תצא תורה (ח"א אות שצ"ב) ששאל להגר"א נבצל שליט"א בזה"ל: שאלה: מדבקה קטנה בתחתית של הכלי כגון מדבקה של מחיר של הכלי, האם היא חציצה לטבילה, או שמא מכיון שהיא בתחתית של הכלי אף אחד לא מקפיד על זה. תשובה: צריך לדעת אם מקפידים או לא. ע"כ, ויעו"ש בהערות עוד מש"כ בזה, הרי לך דהוא תלוי במנהג העולם.

וכתב להעיר בזה בגם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה שליט"א בעמח"ס ענפי משה וש"א"ס, אופקים, חלק כב סימן יט אות ב' שכ"ז דוקא בכלים שהמדבקה לא ניכרת שמשמשים בכלי אבל בכוס שתיה שקופה לכאורה יש לחוש ולהסיר את המדבקה וכמודמה שכן עמא הדבר להקפיד בזה יעו"ש, ויעו"ש עוד שהביא שם שבספר שפתי איל (עניני יו"ד סק"ד) כתב לשאול את מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל אודות טרמוס שרצה להטבילו אבל היה עליו מדבקה שהוריד אותו ונשאר על הכלי שיירי דבק אם מותר להטבילו באופן כזה,, והשיב לו הגריא"ל מיעוט שאינו מקפיד, ואמר לו שלא מקפיד ע"ז, ואמר לו מרן הגראי"ל זצ"ל שמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ

ואולם נראה דמעיקר הדין סו"ס לא הוי חציצה כיון שאין מקפידים ע"ז בדרך כלל, וגם קשה לדעת מנהג רוב העולם בזה, ולכן בכה"ג שטבל את הכלי עם המדבקה קשה לומר דהוי חציצה שמעכבת ובדיעבד שלא תעלה לכלי טבילה, וכן כתב לדינא הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

והנהגות (ח"ב סימן תו) וז"ל: מיהו עיקר הדין שתוית של הביח"ר המודבקה בצד השני הוא חציצה, כמו שהביא בדרכ"ת סימן ר"ב סק"ד בשם הערוך השולחן, מסופקני אם המציאות כן, ומסברא אמינא דרואים את כל אלה שקונים כלים ולא מטבילים דמצוי שמשאירים התוית תחת הכוס כיון שזהו בצד שני של הכוס ואינו נראה, ולא ניכר התוית כלל כששותים ממנו, ואם אין מקפידים עליו דינו שאינו חוצץ. ואף שבטבילת נשים אמרינן שחוצץ בצפרנים, כיון שנהגו להסיר משום חציצה דינו כמקפיד עלה, עיין ברמ"א יו"ד קצ"ח (סעיף כ), היינו דוקא בצפרנים שעומדים ליחתך להכי חוצץ כשדעתו לחותכם כדי שלא תהא חציצה, אבל כשאינו דבר רע אף שמעבירים לטבילה לא חוצץ, ולכן אף שראוי להעביר התוית, מ"מ על דיעבד אין ראייה שחוצץ. עכ"ד. ולכן נראה שמעיקר הדין יש להוריד את המדבקה, וגם ממש"כ לעיל מהאיסור והיתר הארוך וכו', אבל בדיעבד אינו חוצץ, ועיין עוד בזה בשו"ת מעיין אומר ח"ד פרק ט' סימן כז.

ומש"כ לגבי מדבקה בכלי שקוף שהרי היא חוצצת. פשוט הוא מסברא דהוי חציצה, כיון שמנהג העולם להסירה שהרי רואים את המדבקה וממילא מקפידים ע"ז, וכמ"ש להביא מהמנחת פרי שם, וכן כתב בגם אני אורך תשובות הגר"מ חליוה שליט"א חלק כב סימן יט אות ב' במכתבו להגר"מ קוט שליט"א, שבכוס שתיה שקופה יש להסיר את המדבקה ושכן כמודמה עמא דבר לקהפיד בזה.

וכלי שנשאר בו שיירי דבק

והנה לעיל כתבנו בשם שו"ת אור יצחק שאף שלכאורה יש מקום להוריד את המדבקה, מ"מ בכה"ג שאם יוריד ישאר שיירי דבק הרי הוא חציצה, ואמנם ראיתי להגר"מ חליוה שליט"א בספר שפתי איל (עניני יו"ד סק"ד) שכתב ששאל למרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל אודות טרמוס שרוצה להטבילו אבל היתה עליו מדבקה שהוריד אותה ונשארו עליו שיירי דבק אם מותר להטביל את הכלי בכה"ג, ואמר לו מיעוט שאינו מקפיד, ואינו חוצץ עכ"ד, ואמנם בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל בעמ' קכב, כתב, אם החציצה נמצאת על מיעוט שטח פני הכלי, ואין הוא ולא רוב בני אדם מקפידים על חציצה כזו, עלתה לו הטבילה אפילו בלא הסרת החציצה, אך לכתחילה יסיר גם חציצה כזו, יעו"ש בהערה שם.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

וכן ראיתי כע"ז שנשאל ידידי הגאון רבי אושרי אזואלי שליט"א בשו"ת אשר השיב חלק א' עמ' ערב, שאם הוריד את המדבקה ונשאר בה מעט שבמעט רושם ולא מקפיד בזה הרי הוא מיעוטו שאינו מקפיד ואם הטביל כן עלתה לו הטבילה ואין חיוב לחזור ולהטבילת את הכלי, ובפרט אם יש טורח בדבר ויעו"ש עוד מש"כ בזה לפלפל בדברי ההליכות עולם שכתב לגבי דין תוית שעל הכלי ולא כתב לגבי מדבקה, וכתב שהוי מיעוטו המקפיד, וכתב, ושמא הרב חשש שהדבר מסור ביד כל אחד ואחד ואיכא חשש שמחמת אורח להסיר הדבר החוצץ אדם יאמר שאינו מקפיד ובאמת הוא מקפיד, לכן הרב כתב ללא חילוק שצריך להסיר את המדבקה, יעו"ש.

מדבקה שכתוב עליה הוראות שימוש לכתחילה יש להורידה אבל בדיעבד אינה חוצצת

ולענין מדבקה שכתוב עליו הוראות שימוש, הו"ד הגריש"א זצ"ל בספר אשר האיש (יו"ד פרק ט' אות מד) שאינו חוצץ, וז"ל: וכן יש להוריד כל דבר שמודבק על הכלי ומקפיד עליו. ואם יש מדבקה שכתוב עליו הוראות שימוש וכיוצא בזה אין צורך להורידה. אבל מדבקה או צבע (שאפשר להורידם) שרק המוכר מעונין שזה ישאר ולא הקונה, יש להורידם, עכ"ד, וכן כתב בחוט שני (עמ' נ"ג) שמדבקות שעל גבי הכלים שכתוב עליהם הוראות שימוש בכלי, אינו חוצץ כיון שאין מקפידים עליהם. עכ"ד, ומדבריו נראה דרק בדיעבד אינו חוצץ, אבל מעיקר הדין לכתחילה יש להורידה, והכי נראה ע"פ דברי האיסור והיתר הארוך ועוד ראשונים שלכתחילה יש להקפיד שלא יהיה שום חציצה, וכן ששאלתי בזה לגבי הוראות שימוש ויצרן להגאון רבי עמרם פריד שליט"א אמר לי שזה לא חוצץ.

תווית שאין דרך להורידם מהכלי והרי הם מוסיפות חשיבות לכלי אינם חוצצים בטבילה, אבל לכתחילה טוב להורידם

יש לדון בתוויות שאין להורידם משום שהוא מוסיף חשיבות לכלי, האם הוי חציצה, והעלו הפוסקים דאינו חציצה, כן כתב בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל בעמ' קכב שתוויות שאין דרך להורידם מהכלים כגון כלי קריסטל שהתוויות עם שם קריסטל מוסיפות חשיבות לכלי הרי הם כחלק מהכלי ואין צריך להורידם לפני הטבילה, ויעו"ש בהערה שכן שמע מהגרי"י וייס בעמח"ס מנחת יצחק, והגר"ש וואזנר זצ"ל ואף שמשאר

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

הכלים מקפידים להוריד את התוויות יעו"ש, וכתב שם שנראה להביא ראייה לנ"ד ממש"כ בשו"ת מבית מאיר עמ' לב ואילך שכתב לדון לגבי סתימה בשן והסיק שגדר חציצה הוא דבר המוטל על הגוף ללא צורך אבל דבר שמתקן בגופו ומשמש לו כאח דמאיבריו לא שייך הקפדה, שחשיב כגופו, והכא נמי בנ"ד שהסתימה משמשת כ"ז שהיא בפיו ולועס בה לא שייך בזה חציצה יעו"ש, וא"כ נראה דה"ה בנ"ד, וכן הו"ד לדינא בשו"ת חיי הלוי ח"א סימן נז אות ה' יעו"ש, וכן כתב לדינא בחלקת בנימין סימן קכ ס"ק קי"ג יעו"ש.

וכן הו"ד מרן האג"מ זצ"ל בספר מסורת משה (ח"א יו"ד אות מ"ה) בזה"ל: ושאלו אם, לטבילת כלים, נחשב כחציצה מדבקה שדוקא מקפיד שישאר על הכלי, שזה מראה השבח והיוקר וכדומה של הכלי. והשיב רבינו שבוודאי אינו חציצה. ואז שאל אם ההגדרה למה נחשב כשבח הכלי, למה מקפיד, תלוי בבעל הכלי, או ברוב העולם, והשיב רבינו שתלוי בבעל הכלי.

וכן הוא לדינא דעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בספר הליכות עולם (ח"ז עמ' ער"ה הע' י"ד) וז"ל: ולענין התוית הדבוקה לכלי. הנה לאו מילתא פסיקתא היא, שאפשר דהוי בכלל מיעוטו שאינו מקפיד עליו, שאינו חוצץ, וכן צידד בזה הגרש"ז אורבך בשו"ת מנחת שלמה ח"ב (סי' סו אות יט). ע"ש. ובשו"ת חיים הלוי ח"א (סי' נז אות ה) הביא לענין כלי קריסטל, שיש עליהם תוית, וכתוב עליו 'קריסטל', שהגר"י וייס בעל מנחת יצחק אמר שאינו חוצץ לטבילה, כיון שזה מוסיף חשיבות הכלי, ואין דרך להקפיד עליו להוציא. ושכן אמר גם הגר"ש וואזנר בעל שבט הלוי. אבל גדול אחר החמיר בזה לכתחלה. וטוב להחמיר. ע"ש. עכ"ד, ומש"כ בסו"ד שיש להחמיר הוא ע"פ מש"כ לעיל בשם האיסור והיתר הארוך ועוד אחרונים שלכתחילה יש לחוש לחציצה.

וכן נראה שדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תס"ז) שנראה להחמיר בזה, וז"ל: דכשנותן מתנה רוצה עם תוית נייר דבוק עם שם הפירמא, שבזה משביח מתנתו שנראה חדש, ובטבילה צריך להסירו וחוצץ, ואפילו נימא שאין מקפיד על תוית שנמצאת על הכלי כששתמש בו מ"מ כיון שנהגו בטבילה להסיר חוצץ וכמבואר ברמ"א ביורה דעה קצ"ח (סעיף כ') וכמו שהערנו לעיל סימן תנ"ב, ועיין עוד בדברינו בחלק ב' סימן ת"ו, שבצבע שבצפרניים אם נהגו להסירו חוצץ,

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ומיהו בתוית שלהשביח שנראה שנעשה מפירמא המייצרים כלים נאים לכאורה בזה לא חוצץ, ומיהו צ"ב ששבחו אינו בגופו ביופיו אלא בפרסום וכה"ג כשנהגו להסירו לפני טבילה אפשר שחוצץ, ואין הדברים ברורים אצלי, וראוי להחמיר ולהסירו ולא ליכנס לחשש בטבילת כלים. עכ"ד, ומבואר מדבריו דלדינא ראוי לחוש ולהחמיר בזה ולהסיר את התוית, והכי נראה לדינא שלכתחילה יש להסיר את התוית אף שהוא לכבוד, ומ"מ אם טבל כך את הכלי, והוא צריך לתוית וכו' כמבואר לעיל עלתה לו טבילה, וכמ"ש בספר טבילת כלים שם.

ויש לדון בתויות שעל גבי הכלי אם בעלי הכלי טובל את הכלי לשיטות שמהני טבילה, [ונאריך בזה בס"ד במקומו] ובספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל (פרק ה' הע' ד') כתב שדלינא נראה דאינם צריכים להוריד את התויות, כי אינם חוצצות, דהרי רצונם דוקא שישארו על הכלי שידעו הקונים שהם חדשים. ואף דבחציצה אזלינן בתר רובה דעלמא כמבו' לעיל, מ"מ אף אם רובה דעלמא מקפידים ע"ז, אזלינן אחר רגילות ההקפדה לבני אדם כיו"ב, ויעו"ש בהערה מה שכתב בזה, ואולם בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן סו אות יט, והו"ד גם בספר טבילת כלים שם בסופו) כתב, בענין טבילת הכלי עם התויות שעליו, נלענ"ד שאם כנים הם הדברים שכתב כת"ר שסתם אנשים מקפידים להסיר את התויות, חושבני דמה שהמוכר מקפיד לא להסיר - כדי שיהא ניכר שהכלים הם חדשים, אין זה גורם כלל שיחשב משום כך ברשות המוכר כמיעוט שאינו מקפיד, ויותר נראה דכיון שהוא מחשיב את התויות, אשר הלוקחים רגילים להסיר אותן חשיב טפי כמיעוט המקפיד, ולא דמי כלל לכלים בבית האומן שאינו נותן כלל אל לבו על הלכלוך שמאחורי הכלים. כמו כן אין דעתי נוחה כלל מטבילה עם מיעוט המקפיד, ורואה אני בזה זלזול בדרכנן אשר מאד החמירו בו ואמרו שגם בדיעבד לא עלתה הטבילה, אך מסופקני אם זה באמת בגדר של מיעוט המקפיד. עכ"ד, ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תנ"ב) כתב לדון בזה, והסיק בזה לדינא, והעצה הנכונה שיקננו למקבל המתנה בזכייה ע"י אחר, או שהנותן מתנה יטביל הכלי וישתמש בו קצת ואז יתן במתנה, ואז שפיר הוי כלי סעודה דנקנה עבורו להשתמש לסעודה ושפיר טובלו בברכה, ומיהו צריך להסיר התוית שרשום עליו שם הפירמא לפני הטבילה, ואף אם נאמר שנהגו להשאירו שהקונה ידע שהסוג מובחר, כיון שהיום לטבילה נהגו להסירו בזה גופא חוצץ וכמבואר ברמ"א קצ"ח

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

(סעיף כ'). עכ"ד, ולכן נראה דבכה"ג לכתחילה יש לחוש לדעות הפוסקים דהוי חציצה, ואין להטביל בכך את הכלי לכתחילה.

מדבקה לנוי אינה חוצצת

ויש לדון במדבקה שעשויה לנוי, האם לכתחילה יש להורידה או לא, והנה ברא"ש במקואות סימן כה כתב שצבע שעושים לנוי אינו חוצץ שהרי אין מקפידים עליו אלא עושהו במתכוין ועוד שאין בו ממש אלא חזותו עכ"ד, ומבואר ב' טעמים א' משום שהוא לנוי וגם משום שצבע אינו ממש, ואולם הכא הטעם השני אינו שייך, וראה בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ס ימן סב שכתב להסתפק האם סמכינן על הטעם של נוי לחודיה, וכתב שם להביא מדברי הסדרי טהרה שגם הוא מודה שטעם של נוי ויופי אינו חוצץ וכמו דחזינן בענין טבעת שבאמצע שאינו חוצץ לענין נט"י או טבילה למי שאינה מקפדת להסירה בשעת לישא יעו"ש, וא"כ נראה דה"ה בנ"ד, וכן נראה לדייק מדברי המשנ"ב סימן קסא סקי"ד לענין נטילת ידים שמי שידיו מלוכלכות בצבע אם הוא צבע וכוד' אינו חוצץ אבל כיון שאומנתו בכך, אבל אשה שצובעות ידיה לנוי אפילו כל ידיה צבועות אינו חוצץ כיון שמתכוונות לעשות כן ורוצות בזה הרי היא כגופן ממש ולא חייצי יעו"ש, ולא חילק אם יש ממש בצבע או ליכא ממש בצבע, וממילא נראה דה"ה בנ"ד שכיון שהוא לנוי לא יהיה חציצה, והכי נראה לדינא ממש"כ בעל השבט הלוי בשיעורי שבט הלוי סימן קצח אות א' בד"ה ושכיח שדבר לנוי אף אם איכא ממשות מעיקר הדין אינו חוץ, ושכן מבואר בשיעורי טהרה עמ' תג יעו"ש, וא"כ נראה דה"ה בנ"ד דלא יהיה חציצה המדבקה כיון שהוא עשוי לנוי.

וכן הו"ד שבט הלוי זצ"ל בנ"ד בקובץ מבית לוי (ענייני יו"ד עמ' קנ"ד אות י') בזה"ל: יש להסיר כל חציצה לפני הטבילה. ומי שטובל בקבוקים וכדו' שיש עליהם תוית ורוצה להשאירה לנוי, מותר לטובלו עם התוית אף אם ממלא בהם משקה אחר. עכ"ד. הרי כיון שאין מקפידים ע"ז אינו חוצץ, וכמבואר בשו"ע סימן רב ס"ב, וכ"ש הכא דעשוי לנוי, דלכאורה נראה שיהיה לכתחילה.

וכן נראה דעת הגרנ"ק וכמו שכתב בספר שלמי תורה (קונ' חוט שני אות רז) שפסק הגרנ"ק שהמטביל כלי ולא הוריד את המדקב מבית החרושת לכאורה הטבילה כשירה משום דהוי מיעוט שאינו מקפיד ועוד דהמדבקה

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

היא לנוי ויופי, ומשו"ה אין צריך להוריד את המדבקה, והוסיף עוד שמרן החזו"א זצ"ל שלח אותו להטביל בקבקו יין שהיה עליו נייר דבוק ואמר לו מרן החזו"א שאין צריך להוריד את הנייר כיון שזה יפה ונוי.

בעל שאומר שהמדבקה חציצה והאשה אומרת שהמדבקה לנוי

ולענין בעל ואשה שהאשה אומרת שהמדבקה לנוי ולא להסירה, והבעל אומר שהמדבקה היה חציצה ויש להסירה לפני הטבילה, כתב לדון בנ"ד בשו"ת וישמע משה חלק ד' סימן צז, שהגאון רבי חיים מאיר וואזנר זצ"ל והגאון רבי מנדל שפרן שליט"א כתב שהכל תלוי בבעלות על הכלי ומכיון שהבעל הוא בעלים על כלי הבית הוא הקבוע ואם הוא מקפיד על החציצה הרי זה חציצה, ושהוסיף הגר"מ שפרן דשמא יש להקל בענין זה לפי שעיקר מדרבנן שטבילת כלי זכוכית אינה מן התורה לא מדרבנן וחציצה במיעוטו המקפיד תלויה במחלוקת האחרונים האם הוי חציצה או לאו ואע"ג דנקטינן לומר מכל מקום בנ"ד שהוא ספק שמא יש להקל ולהטביל את הכלי עם המדבקה, ואולם הביא שם שהגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצ"ל אמר לו שהאשה שהיא עקרת הבית וכלי הבית עומדים תחת אחריותה והיא המוסמכת להחליט מה נחשב לנוי הכלי ומה לא, ואם היא לא מקפידה וחשיב לנוי הרי הוא לא חציצה, ואולם כתב שם שהגרנ"ק זצ"ל אמר לו שיש לחלק בין מי שמשתמש בכלי וכיון ששניהם משתמשים בכלי הרי הוא חציצה למי שמקפיד על החציצה, ושכן הורה לו הגר"נ נוסבויס שליט"א.

ואולם הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמר לו שהולכים בזה אחר שניהם ואם אחד מהם מקפיד חייבים להסיר את המדבקה קודם הטבילה, וכתב להביא להא ראייה מהא דקימ"ל בסימן רכג שאם קנה לביתו כלי חדש מברך הטוב והמטיב כדין שנים שקנו כלי בשותפות ולא אמרינן שמכיון שהוא לבדו הבעלים של הכלי יברך שהחיינו ומוכח שאין הוכלים בזה אחר הבעלות של הכלי אלא אחרי מי שמשתמש בזה.

ואולם הביא שם שהגרמ"ש קליין שליט"א אמר לו שאין הולכים בזה לקולא לא אחריו ולא אחריה אלא אחרי רוב העולם ואם רוב העולם מקפיד על מדבקה כזו הוי חציצה אפילו אם שניהם חפצים בה ואם רוב העולם משאירים את המדבקה על הכלי צ"ע אם יוכלו להשתמש בכלי בלי להסיר את המדבקה עכ"ד, ואמנם ראה מה שהבאנו לעיל מהערוך השולחן

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

דאזלינן בתר רוב העולם, וממילא במדבקה לנוי שאין הדרך להקפיד ממילא לא הוי חציצה.

והביא שם שהגאון רבי שמאי גרוס שליט"א השיב לו שאם רוב העולם מקפיד על מידי מה שהוא ואשתו אינם מקפידים עליה וכן מבואר בדרכי תשובה ביו"ד סימן קכ ואם רוב העולם אינו מקפיד והמטביל מקפיד גם כן אינו יכול להטביל בלי להסיר את המדבקה מכיון שלדידיה הוי חציצה ואינו ראוי לטבילה כמות שהוא וכל הספק הוא כשהמטביל אינו מקפיד אך הוא יודע שבן זוגו מקפיד על כך האם יכול להטביל לעצמו בלי להסיר את המדבקה ונראה שגם בכהאי גונא הוי חציצה ואסור להטביל בלא להסיר את המדבקה דהנה רש"י בסוכה ו ע"ב ד"ה אינו מקפיד מבאר הטעם שמיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ הוה ליה כגופיה הואיל ואין סופו ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ והנה במדבקה זו אף שהוא אינו מקפיד עליה מכל מקום סופה להינטל על ידי אשתו שמקפידה עליה א"כ ה"ל חציצה גם לגבי דידיה שאינו מקפיד עליה וחייב להסירה, עכ"ד, וכן הביא שם שהשיב לו מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שיש להסיר את המדבקה לפני הטבילה, ואחרי הטבילה יוכל להסירה, עכ"ד, ויעו"ש עוד בהערה שהביא תשובת הגרי"א סקוצילס שליט"א במח"ס אהל יעקב וש"א"ס. ועיין עוד בספר טבילת כלים כהלכתה (פרק טז סי"ג) שכתב לגבי כלי של שותפים כגון קייטרינג או מוסד וכודמה שרק אחד מהם מקפיד על חציצה זו שצריך להסירה לפני הטבילה.

ויש לדון בזה לאידך גיסא אם האשה אומרת שהוי חציצה, והבעל אומר שאינו חציצה, וראיתי בזה בכתבי בעל האסיפת יצחק (והו"ד בספר דור המלקטים נדה סימן רב) ששאל להגר"ח ק"צ"ל בהאי דינא בזה"ל: שאלה: כלי שצריך טבילה ויש דבר שדבוק בה, והבעל שטבל הכלי אינו מקפיד עליו אבל אשתו מקפיד עליו, האם זה חוצץ. תשובה: יש להוריד. עכ"ד הגר"ח ק"צ, ושכן השיב לו הגר"א נבצל שליט"א שהוא חציצה, ושכן השיב לו בעל הרבבות אפרים שאם האשה מקפידה צרוך לטבול הכלי. עכ"ד.

ואמנם נראה לכאורה לדינא דאזלינן בתר בעל הכלי, שעל החובה להטביל את הכלי ולא על המשתמש, ושוב ראיתי עוד כעין נ"ד בספר אהל יעקב טבילת עלים עמ' רס בהערה שסה שיש לדון לגבי מי שמשתמש עם הכלי שדבוק עליו תויות וכדומה והוא בעצמו לא מקפיד ע"ז, ואילו בעל הכלי כן מקפיד, שאפילו אם זה שמשתמש עם הכלי לא מקפיד עליו מ"מ הוא

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

חוצץ, וזה מצוי מאוד אצל פועלים יהודים שעובדים אצל בעל הבית יהודי שהפועל לא מקפיד על התוית מפני שהוא לא בעל הכלי וממילא חושב שהוא יכול לטבול את הכלי כך, והאמת דלא הוי כן, ושכן שמע מהגר"צ ובר שליט"א שמוודים את הקפדת התויות אצל בעל הכלי ולא אצל המשתמש.

מדבקה שכתוב עליהם שם המפעל או מחיר הכלי

ויש לדון לגבי מדבקה שכתוב עליה שם המפעל, שלכאורה תלוי במנהג העולם אם מקפידים על כזה מדבקה או לא, ולכאורה אולי תלוי בסוגי הכלים שיש כלים שע"י שרשום שם המפעל הרי זה מייקר את הכלי, ושוב ראיתי להגר"ק זצ"ל בחוט שני טבילת כלים (עמ' נג) שכתב, בזה, וז"ל: מדבקות שעל הכלים, כגון שכתוב עליהם שם המפעל וכיוצ"ב, רובא דעלמא אינן מקפידין עליהם, ואינו חוצץ. עכ"ד.

ולענין מדבקות שכתוב עליהם מחיר הכלי כתב בחוט שני (שם) אך מדבקות שכתוב עליהם מחירו של הכלי, כיון שמקפידים עליהם הרי זה חוצץ. ובכל גוונא מדבקה שהחל להסירה, ועדיין נשארו ממנה חתיכות הדבקות על הכלי, בודאי מקפידים עליהם, והרי זה חוצץ, וראה עוד בסוף ספר טבילת כלים במכתב מהגרשז"א והו"ד לעיל לגבי תויות שע"ג הכלי אם בעל החנות טובל את הכלים, שנראה מדעתו להחמיר בכ"ז.

האם צריך להוריד מדבקה שמעל בקבוק יין שטובלים לאחר שהשתמשו

בו

ויש לדון האם צריך להוריד מדבקה שמעל בקבוק יין שטובלים לאחר שהשתמשו בו, והראה לי הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א בעמח"ס שערי הברכה, שערי הנישואין, בית שמש מש"כ בזה, בקבוק יין שרוצים לטבולו כדי להניח בו משקה אחר, כגון תמצית תה וכדו', לכתחילה יש להסיר את התוית אף דהוי מיעוט שאינו מקפיד, כיון שהתוית הזאת תופסת שטח גדול מהכלי. אך יל"ע באופן שזה טורח גדול להסיר את התוית, והאדם מחליט בדעתו להשתמש כך, האם גם בכה"ג הוי לכתחילה. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ולכאורה לענ"ד נראה לו דכיון דכך הדרך השימוש בבקבוק יין שכבר השתמשו בו, לא נראה דהוי חציצה, דכיון שאותם אנשים שמשתמשים באותם בקבוקים, אין מקפידים בזה, ואדרבה י"ל שאנשים יקפידו אם יורידו את המדבקה כיון שע"י כן ישאר דבק על הבקבוק.

ושוב שאלתי בזה להגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א במח"ס שו"ת אבני דרך ושא"ס, וכתב לי בזה"ל: בס"ד סיון התשפ"ב, בירחא תליתאה, ישלח הקב"ה ישע לעם תליתאה, ויברך באריכות ימים ושנים את כבוד הרב יוסף אביטבול שליט"א, שלומך ישגא לעולם

באשר שאלת, האם צריך להוריד מדבקה שמעל בקבוק יין שטובלים לאחר שהשתמשו בו.

לענ"ד הדלה יש לחלק בסוג התווית, דאם מיירי בתווית המעידה על בקבוק יוקרתי ובלעדי התווית אין סימן, הרי האדם חפץ שהתווית תישאר שם וזה נוי שהיא תישאר.

אך במציאות של בקבוק רגיל, יש להוריד דהרי אין זה לנוי כלל. ולהיפך לרבים הדבר נראה תמוה. ואגב, הטענה דהסרת המדבקה הוי טורח איננה טענה כלל, כיוון דע"י שפיכת מים רותחים (או טינר) המדבקה יוצאת בנקל. ואביא מעט מקורות לחיזוק דבריי.

ראשית לגבי חציצה ידועה הגמרא במסכת סוכה (ו, ב) דמיעוט שאינו מקפיד מותר. ופסק השולחן ערוך (יורה-דעה רב, ב): "כל דבר שדרך להקפיד עליו - חוצץ, ואם לאו - אינו חוצץ, אא"כ היה חופה את רובו". ובהלכות טבילת כלים (יורה-דעה קכ, יג) איתא: "צריך להעביר החלודה קודם טבילה. ואם לא העביר, אם מקפיד עליו חוצץ. ואם שפשף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה שלא יכול לעבור ע"י כך, הוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ". וע"ע בזה בחכמת אדם (כלל עג, יד) ובספר באר מים חיים (עמוד עה ואילך).

ומה שציינו דהתירו היכא דהמדבקה היא לנוי. הינה משום דבנוי לא אמרינן דחוצץ אף שמיירי בדבר גדול (ולא במיעוט), וכלשון הגמרא במסכת סוכה (לז, ב): "לנאותו אינו חוצץ". והכי התירו גם בטבילת אשה כמבואר ברא"ש (פרק התנוקת, הל' מקוואות סי' כז) והובא בבית יוסף

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

(יורה-דעה קצח). ומה שהחמירו בנזמים (עיינן שו"ע יו"ד קצח, כג) כיוון דמקפדת להסירם לפעמים, כגון בלישה (עיינן בראב"ד ובט"ז סקכ"ג).

אך בתווית חשובה, הוי מוסיף חשיבות לכלי, ומבחינת האדם הוי נוי, ולכן אינו חוצץ (דכידוע שם המותג/פירמה מייקר את ערך הכלי), והכי איתא בשו"ת חיים הלוי (א, נז), בספר הליכות עולם (ח"ז עמוד רעה), בספר בין ישראל לעמים (עמוד קד). וע"ע בשו"ת מנחת שלמה (ב, סו אות יט), בקונטרס טבילת כלים (סעיף ט בשם הגריש"א) ובספר הליכות חנוך פדווא (ב אות צה).

ושמחתי לראות בספר טבילת כלים לגר"צ כהן (ה, ב עמוד קכב): "תויות שאין דרך להורידם מהכלים, כגון כלי קריסטל שהתויות עם שם קריסטל מוסיפות לחשיבות הכלי, הרי הם כחלק מהכלי ואין צריך להורידם לפני הטבילה" (וציינן בהערה דהכי שמע מהמנחת-יצחק ושבת-הלוי). וכתב בספר באר מים חיים (עמוד פג): "דסתם תויות וסתם מדבקות אשר דבוקים על הכלי כגון קו יצור או מחיר, ובית חרושת וכו', כל אלו חוצצין וצריך להסירן. כי כל כה"ג קפדי אינשי. אבל דבר העשוי ל'יופי ולנוי הכלי', הן שנעשה בעת היצור הן הנדבק שם אחרי כן, אינו חוצץ".

אלא שלגבי בקבוק יין, נראה דאף אם מעוניין להשתמש בו למלא בתוכו מים, יטבול הבקבוק בלי ברכה. וזאת משום, ראשית, ישנה מחלוקת אם כלי איחסון צריך טבילה. הבן איש חי (פרשת מטות אות ה) סובר דצריך טבילה. ואילו ערוך השלחן (קכ, לט) סובר דאין צריך לטבול, וכן דעת שו"ת ציץ אליעזר (ח, כו אות ג). ובייחוד דבבקבוק אין מציאות שיאכלו ישירות מכלי האיחסון. שנית, מצינו בקיצור שולחן ערוך (לז, ח) לגבי בקבוקי זכוכית גדולים שאין שותין מתוכן, ותפקידם רק להחזיק את המשקאות ומתוכם מערים לכוסות, דלא חשיבי כלי סעודה. ולכן וודאי דלא יטביל אותם בברכה. וכ"כ גם בשו"ת מחזה אליהו (א, ק אותיות יב-יג). וע"ע בשו"ת שיח נחום (מט). והכי ישי להורות. ויל"ע במה שכתב בספר פסקים ותשובות (קכ אות נ לגבי בקבוקי יין וצנצנות קפה), [דבדר"כ אין מביאים את הצנצנת לפני האורחים וממילא אינו מקפיד כלל, ועוד דהיא משמשת ככלי איחסון, מה שא"כ בבקבוקי יין שממלאים בהם מים קרים ומעוניינים להניחם על גבי השולחן אף בפני האורחים. אך לדברינו גם בבקבוקים ישנה סברא להקל].

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ואגב, אעיר כי ישנם הסוברים דלעולם אין צריך לטבול את הבקבוק, והכי העלו בשו"ת אגרות משה (אורח-חיים א, קכב ענף ט. וע"ע בחלק יורה-דעה ב, מ), בשו"ת ציץ אליעזר (ח, כו), בספר היכל הוראה (ח"א הוראה קיט), בשו"ת דברי בניהו (ל, ל) שאין צריך כלל לטבול הבקבוק, אף אם גומר את כל היין בבקבוק וממלא בתוכו מים וכדו', שכן חשיב כגומר בידיו יהודי, שהרי היהודי הופכו לשימוש רב פעמי. וע"ע בשו"ת אור לציון (ח"א סי' כד עמוד נח) ובשו"ת שבט הקהתי (ו, רצ). אולם הגרשז"א טען דיש לטבול (מעדני-שלמה עמוד רמז). ובספר בית הלוי (יורה-דעה עמוד קמו סעיף יא) הצריך אף להטביל בברכה.

והוסיף כי במה שעוד שאלת, דאם היתה מדבקה על הכלי והשתמש בכלי ואח"כ הוריד אותו ובדעתו היה להוריד את המדבקה לפני הטבילה, האם עלה לו טבילה לכלי או שצריך לחזור ולהטביל את הכלי. פשוט דצריך לטבול שוב ויטבול עם ברכה. דהרי חציצה מעכבת את הטבילה כמבואר באיסור והיתר (כלל נח, צג), בסמ"ק (קצט), באור זרוע (ע"ז סי' רצא), בתשב"ץ קטן (שסג) ועוד. ואם מיירי בבקבוק, נראה דיכול לסמוך להקל (דהרי קיים ספק לגבי בקבוקים מי חשיב גומר. ועוד, ספק אם הוי כלי סעודה. ועוד, ספק בכלי איחסון). וע"ע בספר אהל יעקב (טבילת כלים קכ, רלח עמוד קפה).

העולה לדינא: המעוניין להשתמש בבקבוק יין שימוש נוסף (כגון למים קרים), יש להסיר את התווית ולטובלו בלי ברכה. אך אם מיירי בבקבוק יוקרתי ומעוניין בתווית והוי נוי, אין צריך להסיר את התווית. בברכת התורה ובציפיה לישועה אלחנן פרינץ - מח"ס שו"ת אבני דרך עכ"ד.

וע"ד השאלה, הנ"ל כתב לי הגרא"צ כהן שליט"א גאב"ד הלכה ערוכה, שאין להקפיד בזה שהו"ל מיעוט שאינו מקפיד, והועילה התפילה כמו בידות שעתיד לקצצן, עכ"ד, ואולם הגאון רבי אהרן אריה כ"ץ שליט"א במח"ס פסקים ותשובות כתב לי בזה"ל: אם היה בדעתו להוריד לפני הטבילה, הרי זו חוצצת, דחשיב כמיעוטו ומקפיד [אע"פ שרוב העולם אינם מקפידים, מ"מ אזלינן גם בתר דידיה, עי' ב"י וש"ך ריש סי' קצח], וא"כ בנידון שאלתו הוי חציצה, והיינו אפילו אם אח"כ נמלך ולא הוריד את המדבקה. עכ"ד, וכן כתב לי הגר"י אוהב ציון שליט"א שהוי חציצה, ואמנם הרה"ג יוסף פרץ שליט"א כתב לי לחלק וז"ל: אם היה דעתו להוריד המדבקה לפני הטבילה ושכח והטבילו עם המדבקה. יש לחזור

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ולהטבילו כיון שהוא מיעוטו המקפיד שחוצץ מדרבנן. כדאיתא בשו"ע שציינתי למעלה. ואם בשעת הטבילה היה דעתו להניחו, ואחר הטבילה נמלך להסירו, אין צורך לחזור ולהטביל, דומיא דטבילת אדם שטובל עם דבר שאינו מקפיד עליו, ואח"כ מסירו ואינו צריך לחזור ולטבול. ופשוט. עכ"ד. ולענ"ד נראה דהעולה לדינא, שבכה"ג נראה שאין להקפיד בזה, כיון שאין דרך העולם להסירו, אבל אם מי שמוריד אותו ומקפיד עליו לדידה הוי חציצה,

שכח להוריד מדבקה שחוצצת על ידית הסכין

וראיתי בשו"ת מציון תצא תורה שאלה שצא שכתב ידידי הגרי"א סקוצילס שליט"א לשאול להגר"א נבנצל שליט"א בזה"ל: שאלה טבל כלי שעשוי ממתכת ועץ וכגון סכין או שאר כלי שהידית שלו עשוי מעץ, אם שכח מדבקה על חלק של העץ שבפני עצמו לא צריך טבילה, האם יש מקום להקל שאינו חוצץ אם המדבקה על הידית, והשיבו בזה"ל: אינו נראה לענ"ד, וביאר שם בהערה, כיון שכל הכלי חייב בטבילה מה זה משנה אם המדבקה מודבק לחלק שפטור מטבילה הא סוף כל סוף כל הכלי חייב להסיר ממנו כל דבר שחוצץ אפילו קטן אם מקפידים עליו יעו"ש, וכן כתב בספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' רסא בהערה שכן שמע מהגר"צ קיבלין שליט"א, ויעו"ש עוד במה שציין דלברי הגרנ"ק בחוט שני טבילת כלים עמ' נג יעו"ש, ושוב מצאתי שכה"ג כתב בדרכי תשובה (סימן קכ ס"ק צו) בשם הדעת קדושים בקונ' טבילת טהרה, ואמנם נראה שאם הוא ב' חלקים שונים, אבל מחוברים ביחד אבל שייך להפרידם שבכה"ג עלה לכלי טבילה.

אם היה מדבקה על הכלי והשתמש בכלי ואח"כ הוריד אותו ובדעתו היה להוריד את המדבקה לפני הטבילה

והראה לי הגאון רבי שמואל יוסף שטיצברג שליט"א בעמח"ס שערי הברכה, שערי הנישואין, בית שמש מש"כ בזה, מי שטבל כלי מזכוכית, ושכח להוריד את המדבקה שלו, וכבר התחיל להשתמש בו, ולאחר כמה ימים ראה שיש את המדבקה והוריד אותה. ואמר שאם היה יודע היה מוריד את המדבקה מקודם, כי ידע שלכתחילה צריך להורידה לפני הטבילה, אך לא שם לב למדבקה הזאת. נראה זה הוכחה גמורה שאינו מקפיד על המדבקה, כיון שלא הוא ולא בני ביתו מפריע להם המדבקה

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

לעצם השימוש בכלי, כיון שאינה נראית להדיא בעת השימוש, ומה שעכשיו הוא שואל האם להוריד את המדקה, אינו מחמת שהוא מקפיד ע"ז, אלא רק מפני ההלכה של טבילה, ובכה"ג אי"ז נחשב כמקפיד. ועדיין יש להרחיב בזה. עכ"ד.

ושוב ראיתי להגאון רבי בנימין חותה שליט"א בשו"ת אליבא דהלכתא ח"א סימן רכד נשאל מה הדין לאחר שהטביל כלי חדש במקוה נזכר שלא הוציא את המדבקה האם הטבילה עולה לו בדיעבד. ואם יש שאריות דבק בכוס מהמדבקה האם זה חציצה.

תשובה: חציצה שמקפיד עליה פוסלת הטבילה אף בדיעבד וחייב להטביל הכלי שוב ואם הסיח דעתו מהטבילה הראשונה חייב לברך שוב על הטבילה ושאריות מדבקה בכוס אם מקפיד על לכלוך זה כגון בכוס זכוכית שקופה והלכלוך נמצא במקום בולט נחשב לחציצה וחייב להטביל שוב. עכ"ד.

ושוב מצאתי בזה לידידי הגאון רבי משה פריד שליט"א בשו"ת וישמע משה ח"ב עמ' קצו נשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל במי שטבל כלי ואח"כ מצא מדבקה על הכלי האם צריך לחזור ולטבול את הכלי די"ל שאין מקפידין על מדבקה שעל הכלי ועל הצד שמחוייב האם יחזור לטבול את הכלי בברכה, והשיב שבפשטות מקפידין על מדבקה שעל גבי הכלי ועל כן יחזור ויטבול את הכלי בברכה דלא עלתה לו הטבילה עם מדבקה.

ושוב הראני בזה ידידי הגאון רבי אושרי אזואלי שליט"א במח"ס אשרי האיש ושא"ס בשו"ת אשר השיב חלק א עמ' רעב, שלדינא אם הטביל את הכלי והיתה בו מדברה של שם החברה וכדו' עשושיה לנוי לא יצטרך לחזור ולטבול שנית, ואם המדבקה היא של שם החברה וכדו' שעשויה לנוי לא יצטרך לחזור ולטבול שנית, ואם המדבקה היא של המחיר יחזור ויטבול שוב, אך נראה שלא יברך, וטוב היכא שאפשר שיצא ידי חובת הברכה ממי שכבר על הטבילה מדין ודאי, ואם הואיד את המדבקה ונשטר בה מעט שבמעט רושם ולא מקפיד בזה הרי הוא מיעוטו שאינו מקפיד, ואם הטביל כך עלתה לו הטבילה, ואין חיוב לחזור ולהטביל את הכלי ובפרט אם יש טורח בדבר עכ"ד, והיינו דתלוי בסוגי המדבקות.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ומ"מ ע"ד השאלה הנ"ל, כתבתי לשאול כן לכמה מגדולי ההוראה שליט"א, וכתב לי בזה הגרא"צ כהן שליט"א גאב"ד ערוכה, וז"ל: מיעוט שאינו מקפיד, ובלא"ה הוי בית הסתרים ובטבילת כלי אינו מעכב, כמש"כ הר"ש על ידות הכלים שעתיד לקוצצן. עכ"ד. וכן כתב לי הגאון רבי אהרן אריה כ"ץ שליט"א במח"ס פסקים ותשובות, וז"ל: אין המדבקה חוצצת, ומותר אף לכתחילה, וכמ"ש בפסקים ותשובות (אות נ ד"ה וכן כלי). ע"כ, וכן כתב לי הרה"ג יוסף פרץ שליט"א מו"ץ בפנמה, בזה"ל: עיין או"ח סי' קסא ס"א ויו"ד סי' קצח ס"א וסימן קכ סי"ג שמיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ, וכמדומני באופן כזה הוא דרך רוב בני אדם לא להקפיד בזה, ולכן אין בו משום חציצה. ומה שכתב שאע"פ שהוי מיעוט כיון שתופס שטח גדול מן הכלי לכתחילה יש להסירו. לא ראיתי חילוק זה בשו"ע וצ"ע. ולכן אפשר להקל בזה. ועיין בדברי מרן אאמו"ר נר"ו בס' אהלי שם (יו"ד סי' קכ סי"ג עמ' שמז). ובס' כשרות הכלים (עמ' שמז אות ח'). עכ"ד.

**אם היה מדבקה על הכלי שהיא חציצה צריך לחזור ולטבול את הכלי
בברכה**

כן נראה ממש"כ בשו"ת וישמע ח"ב עמ' קצו, שנשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל במי שטבל כלי ואח"כ מצא מדבקה על הכלי, האם צריך לחזור ולטבול את הכלי שיש לומר שאין מקפידין על מדבקה שעל הכלי ועל הצד שמחוייב האם יחזור לטבול את הכלי בברכה, והשיב לו הגרי"ש"א, שבפשטות מקפידין על מדבקה שעל גבי הכלי, וע"כ יחזור ויטבול את הכלי בברכה, משום שלא עלתה לו טבילה עם המדבקה עכ"ד, ואמנם לא מבואר שם באיזה אופן המדבקה היתה שהוא חשיב חציצה, ונראה דדוקא בכה"ג שהוא חשיב חציצה, וראיתי בזה בקונ' טהרת הכלים עמ' קלב שהביא בשם הגר"נ קופשיץ שליט"א שמי שרגיל להסיר את המדבקות שעל הכלי קודם הטבילה וכעת שכח להסירן והטביל כן את הכלי, אין צריך לחזור ולהטבילו, ואף שבדרך כלל מקפיד להסיר את המדבקות כדי שלא תהיה חציצה אינו מחשיב זאת כדבר המקפיד עליו, וכיון שהקפידא היא רק משום דיני חציצה לא נחשבת לקפידא עכ"ד,

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

**שמטבילים אולר יש לפתוח את הלב של הסכין כדי שיחדרו המים בכל
הסכין, וה"ה בכל כלי כיוצא בזה**

כתב בערוך השולחן (סימן קכ סי"ח) סכינים המקופלים בתוך אולר, ובעת השימוש פותחים אותם ומשתמשים בהם, אין הטבילה שלו מועילה כמות שהוא סכור כי המים לא יכנסו בכולו כראוי, והוי חציצה וכן כל כיוצא בזה עכ"ד, וכן הביא דברי הערוך השולחן לדינא בהליכות עולם (ח"ז עמ' עדר) שיש לפתוח את האולר לפני הטבילה.

ואמנם ראיתי בספר פסקים ותשובות יו"ד סימן קכ הערה מס' 108 שבספר מקוה ישראל תשכ"א עמ' עב כתב בשם הגה"ק מנאויד זצ"ל שאולר שיש בו כמה סכינים בעת הטבילה יפתח להב אחד ויטבלינו, ואח"כ יסגור להב זה ויפתח את השני ויחזור ויטביל וכן יעשה עד שיטביל את כל הלהבים דצריך להטביל כדרך שימוש ואין דרך להשתמש בכמה להבים יחד עכ"ד, והעיר ע"ד בפסקים ותשובות דהוא צ"ע לדינא, וכתב שמשו"ה נראה שהושמט במהדו"ח של שנת תשע"ג, ואכן מדלא הביאו הפוסקים לדבריו, נראה דאין חיוב לטבול הכי, והעיקר הוא שיגיעו המים לכל הסכינים.

האם מותר לשים רשת מברזל או מפלסטיק בתוך המקוה כלים

איתא במסכת חגיגה ריש פרק ג' מטבילין כלים בתוך כללים לתרומה אלב לא לקודש, ואיתא שם בגמ' א"ר אילא בקוד שמ"ט לא משום כבידו של כלי שחוצץ, ורבא אמר משום גזירה שמא יטביל מחטין וצנוריות בכלי שאין בפיו כשפרפורת הנוד, ובדף כב ע"א איתא דאיכא בנייהו סל וגררותני שמילאן כלים והטבילין למ"ד משום חציצה איכא למ"ד שמא יבטיל מחטין וצנוריות בכלי שאין בפיו כשפה"נ ליכא, ואזדא רבא לטעמיה דא"ר סל וגררותוני שמילאן כלים והטבילין טהורין ומקוה שחלקו בסל וגררותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה דהא אערא כולי חלולי מחללחלא ובינן מ' סאה במקום אחד עכ"ד דברי הגמ' שם,

ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ' בחגיגה במרדכי (שבועות סימן תשמו) כתב בשם הראב"ה שדין מקוה שחלקו בסל וגררותני שלא עלתה לו טבילה מיירי דוקא שחלקו באופן שאין באח דמהם שיעור מקוה שלם לבדו דאז לא מהני נדקבים דקים לחברם אף שיחד יש בנקבים שיעור

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

שפופרת הנוד, אבל כשיש בחלק אחד של המקוה שיעור מקוה ובחלק השני חסר אז אפילו נקבים דרים מצטרפים לשפופרת הנוד, וההיא דחגיגה דארעא חלחולי מחלחלא, ובכל זאת לא מהני, מיירי כשחופר בסמוך זה לזה ב' או ג' חפירות שכולם חסרים ואין באחד מהם מ' סאה, אבל אם חופר אצל הנהר או אצל המקוה שלם בכדי שאנו רואים את החלחול הוי חיבור, וראיה משק וקופה עכ"ד.

ואמנם מדברי רש"י בחגיגה שם שכתב בזה"ל: דהא ארעא חלחולי מחלחלא והמים הנובעים כאן באין מנהר גדול ולא חשבינן כמחובר דבעינן מ' סאה במקום אחד עכ"ל רש"י, ומשמשע שאף בנהר שיש כמה פעמים שיעור מ' סאה מ"מ לא מהני החלחול והחיבור.

ואולם בשו"ע סימן רא סעיף נב פסק כשיטת הראבי"ה שהביא המרדכי, וז"ל: אם יש נקבים דקים הרבה מצטרפין לכשפופרת הנוד אם המקוה האחד שלם והשני חסר, הגה, ומותר לחפור מקוה בצד הנהר ולטבול בה אע"פ שאין בה מ' סאה דהא ארעא חלחולי וכו', אבל אם שניהם חסרים אין הנקבים הדקים מצטרפין לכשפופרת הנוד, וה"ה אם חלק מקוה בסל או שק אם אין שיעור מקוה בצד אחד פסול עכ"ל. וכן לענין טבילת כלים כתב ברמ"א סימן רב סעיף ו', מותר לטבול כלי בתוך כלי אם יש בפי החיצון כשפופרת הנוד, ויזהר שכלי הפנימי יהא רפוי בתוך כלי החיצון, ולכן יתחוב סכינים תוך דלי ויטבלם כי לא תעלה טבילה בראשם, וכן אם הכלי הפנימי הוא כבד ומונח תוך החיצון לא תעלה לו טבילה במקום שמונח, ועיין לעיל סימן ר"א סעיף ט' ע"כ דברי הרמ"א, ועפ"י זה כתבו הפוסקים לדון ברשתות ששמים בתוך המקוה רשת שעשויה מנירוסטה או פלסטיק שעשויים פחות משפופרות הנוד, כדי למנוע נפילת כלים לתוך המקוה, שע"י כן יכולו להטביל את הכלים ללא חשש שיפלו לתוך המים, ויטבלו את הכלים יותר טוב ולא יהיו טרודים על ממון הכלי, דלכאורה מדברי הרמ"א והשו"ע הנ"ל בסימן רא נראה דאם יהיה הרבה נקבים ביחד יצטרפו.

ושיעור כשפופרת הנוד הוא כ"ס 5 ס"מ, [כמבואר בספר שיעורים של תורה שיעורי המצוות אות יא, ולדעת הגרא"ח נאה שלכתחילה יהיה 4.8 ס"מ ועכ"פ לא יפחות מ"מ 3.8 ס"מ כמבואר בשיעורי מקוה אות עה יעו"ש].

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ואולם בשו"ת חכם צבי סימן מ' כתב להביא דברי הב"י בזה דנראה דמהני, וכתב לחלוק ע"ד, וז"ל: ושאר הביא כת"ר דברי השו"ע סעיף נ"ב שאם יש שנים נקבים דקים הרבה מצטרפין לכשפופרת הנוד אם המקוה אחד שלם ושני חסר, אמת הוא שכן הביא בב"י (ד"ה כתב המרדכי) שם המדרכי שכתב כן ראבי"ה, וראייתו מההיא דמטבילין בשק וקופה כמות שהן (מקואות פ"י מ"ה), ואני אומר דראיית ראבי"ה אינה מכרעת דשאני שק וקופה שבתוך הים שהים מקיפן מכל צד, וכמו שחילק הרא"ש (הל' מקואות ס"ט) לענין טבילה בכלים הובא בב"י (ד"ה מ"ש ובדבר זה) ובי"ט ריש פ"ה, ועד אני אומר דדוקא שק וקופה שהוא ג"כ מין שק כדברי תי"ט ולא כדברי הרב ברטנורי, שהם דברים שאין להם קיום והעמדה במים הוא דלא בעינן כשפופרת הנוד, אבל סל וגרורותני שהם דברים העומדים במים אע"פ שיש בהם נקבים דקים אין מספר בענין כשפופרת הנוד במקום אחד, ויעו"ש עוד מש"כ להוכיח מכמה דוכתי, וכן כדעת החכם צבי, כתב בלבושי שרד סימן רד אות רו ולחלוק ע"ד המרדכי וכתב שרוב הפוסקים חולקים יעו"ש, והו"ד בפתחי תשובה שם ס"ק צח יעו"ש, וכן הביאו לדינא דברי החכם צבי בדגול מרבבה שם ובחידושי רעק"א על השו"ע, וכן נראה מדברי הנצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"ב סימן מ', ומהר"ש נטנזון בספרו יוסף דעת בהשמטות לסימן רא סנ"ב יעו"ש, וכן נראה ממש"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן סב, וז"ל: וכבר ראו עיניו מחלוקת המרדכי והרמ"א סנ"ב, והח"צ סימן מ' ולחם ושמלה בחידושי דינים, ורו"מ צידד לפמ"ש הל"ש שם בדעת הר"ש שהיכא שהוא מסובב במים אין דעתו לחלק לכו"ע מהני צירוף, ובאצת שגם הח"צ שם הבין כן, והביא ראיה מתיו"ט רפ"ה דמקואות שכתב כה"ג, והנה לענ"ד ראיה לזה מפ"י דמקואות מ"ח שתה מים טמאים טבל והקיאן טהורין וכו' ובר"מ ורע"ב כתבו דהא מטעם השקה, ור"ל ע"י נקבי הטבע שבגוף, ובע"כ שמצטרפין לשפוח"נ בכה"ג שהמים מסביב ואין דעתו לחלק ע"ש ותבין, אך בנ"ד אין המים מסביב ודמי לכל הנקבים שבקרקע שאין מצטרפין יעו"ש.

וכן נראה דעת הגידולי טהרה בחלק תשובות סימן יא יעו"ש, וכן הגאון הנודע רבי מאיר איר בספר שיירי טהרה פ"ו מ"ה דמקואות הוכיח מדברי האשכול סימן נד שחולק ע"ד המרדכי ושכן עיקר יעו"ש, וכן נראה דעת החזו"א (יו"ד סימן קמא סק"ד, ובסימן קלו סק"ג) יעו"ש.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ואמנם בשו"ת גנת רודים (יו"ד כלל ד' סימן ג) כתב שהחילוק בין שק וקופה למקוה שחלקו בסל וגרנותני דלטבילת כלים סל וגרנותני לא חייצי כלל אפילו לטהרת הקודש ואילו לעירוב מקואות חייצי, ואין לנו לחלק בין עירוב מקוה חסר למקוה חסר בין עירוב מקוה חסר למקוה שלם דבכל גוונא לא מהני דאי איתא דלעירוב מקוה חסר עם השלם לא חייץ שק וגרנותני היה לו לרבא להשמיענו דין זה כיון דחזינא דאתא לפלוגי דין טהרהת הכלי להכשר המקוה שהיה לו לפרש דבריו דלעירוב חסר עם מלא הדין שוה כדין טבילת כלים ולא חייצי בהו שק וקופה עכ"ד, ואולם בשו"ת מהר"ם בן חביב יו"ד סימן ד' כתב שתמיהה גדולה ע"ד היאך עלה על דעתו לחלוק על דברי מרן בבי ובוש"כ שכתב מפורש נקבים קטנים מצטרפים להכשיר מקוה חסר שנמצא בצד מקוה שלם ואף הרמב"ם ס"ל כדברי הראב"ה שהרי כתב בפ"א דמקואות ה"ז שכל הטמאים שטבלו בבגדינן עלתה להם טבילה מפני שהמים באין ואינן חוצצין, עכ"ל, וכן פסק מרן בשו"ע סימן קצח סמ"ו אלמא דדרך הקנבים הדקים של אריגת הבגד נכנסים המים לגוף הטמא ומטהרים אותו, גם יש ראייה מהמשנה במקוואות (פ"י מ"ד) דמטביל בגדים מקופלים עד שיבעבעו ע"ש, הרי לן דגם הרמב"ם ס"ל כשיטת הרמדכי בשם הראב"ה וכמ"ש בשו"ע ודלא כמ"ש החכם צבי.

וכתב בשו"ת שבט הלוי ח"ח סימן רה, בזה"ל: יקרתו קבלתי כ"פ ואשר הציע לזכות הרבים בענין הנהוג כהיום במקואות העשויים במיוחד לטבילת כלים לרבים, וכדי שלא יפלו הכלים לעומק עושים כמין רשת מניילון מלא נקבים, ועושים מקיר לקיר בתוך המים, והעירו כמה ת"ח וכבודו נ"י ממחלוקת הפוסקים בזה ושעכ"פ לכתחלה לא יעשה כן, הנה במשנתנו דמקואות פ"ו דשק וקופה מטבילין בהם, כבר ידוע דדעת המרדכי בשם ראב"י דהוא מטעם דנקבים קטנים מצטרפים לשפופרת הנוד, וממילא גם אינו חולק את המקוה אם אחת שלמה נשארת והשניה חסרה וכזה פסק יו"ד סי' ר"א סנ"ב, ודעת הגאון ח"צ סי' מ' נוטה לפי' הר"ש במקואות שם דאין טעם שק וקופה מטעם צירוף הנקבים לשפופרת הנוד דבאמת אין מצטרפים, והא דמותר לטבול בהם כלים הוא מפני שמלאים נקבים מתערבים היטב, הואיל שהם תוך המקוה וכאלו טבל במקוה עצמה. משא"כ מקוה שחלקה בסל וגרנותני כיון דדעתו לחלק ולעשות מחיצה בעינן שפופרת הנוד במקום אחד, וא"כ ליתא לפיסקא הנ"ל דיו"ד סי' ר"א

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

סנ"ב לכתחלה עכ"פ דדיעבד אין בכחינו לעשות מעשה נגד הנפסק בשו"ע בב"י ברמ"א וש"ך ועוד.

ועכ"פ אהני להחמיר לכתחלה בודאי ולהזהר שלא לעשות רשת כנ"ל שיש לו רק נקבים קטנים דנקרא חולק המקוה אם הוא מכותל לכותל, ואעפ"י שאפשר לומר דדוקא אם כוונתו לחלק המקוה לשנים כדמשמע לשון הר"ש, וזה לא שייך בנדון דידן מכ"מ י"ל דלא בזה תליא מילתא כאשר העיר כבר בזה בלבושי שרד בחי' דינים סי' ר"ו, ועכ"פ לכתחלה ודאי עלינו להזהר. מיהו מה שכ' רבינו החכם צבי שם דמשנתנו נקטה שק וקופה ושניהם מין בגד כמש"כ תוי"ט, ודלא כהרע"ב ורצה לחדש מזה נגד הר"ש דגם סל לא יהני לטבול בתוכו כלים, דדוקא בגד כיון שגם חלק האריגה מעביר בתוכו מים, משא"כ סלי נצרים וכיו"ב דדוקא נקבים מעבירים מים לא הנצרים הגם שהנקבים מרובים, הנה המעיין יראה דזה מחלוקת על הר"ש וגם על הרמב"ם בפירוש המשניות שם דמכולם משמע דזה עצמו שיש הרבה נקבים טובא הגורם לטבול להמקוה, ומה שתפס החכם צבי הערת התוי"ט דיש לשון קופה של בגד, הנה כל מבין יודה דישנם לשון קופה לרוב בש"ס דהוא לשון כלי מוצק מקבל נעשה מעצים או נצרים וכיו"ב, ועיין בתפארת ישראל סוף פרק כ"ד דכלים כ' ג"כ הכי, ואין הכרח מכריע דהכא קופה של בגד דוקא, ועיין ריש פרק מפנים בשבת, ובביצה ריש פרק ד' ועיין שבת צ"א ע"ב קופה שהיא מלאה פירות ועוד הרבה, וכמש"כ בתפארת ישראל הנ"ל, וכן סתימת הפוסקים באמת דאין לחלק בין סוגי הקופות אם הם מלאים נקבים. עכ"פ להלכה הצדק עם כבודו ות"ח שעוררו על זה שאין לחלק המקוה של טבילת כלים ברשת כזה, אם כי שאין בידינו לפסול הטבילה גם דיעבד כנ"ל. וכבר הודעתי שיש עצה פשוטה לשום באמצע המקוה סל מלא נקבים ודבר כיוצא בו שקוע תוך המקוה ולחברו מרחוק לכותל ע"י חוטים, ובזה יצאנו מכל החששות, ואין להאריך בפשוט. עכ"ד, הרי לן דנקט להחמיר בזה לדינא דאין לשים רשת עם הרבה חורים קטנים שאין באחד מהן כשפרפורת הנוד, אלא יש לשים סל באמצע המקוה ולחברו ע"י חוטים, והוא לכתחילה, וכן האריך כדברי רבו השבט הלוי הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א בשו"ת אמרי יעקב ח"א סימן קח יעו"ש בכ"ד, וע"ע מש"כ בזה בשו"ת ידות הלוי ח"ב סימן סד מש"כ בזה נכדו של בעל השבט הלוי, הגאון רבי יוסף בנימין וואזנר שליט"א גאב"ד זכרון מאיר.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ואמנם בשו"ת להורות נתן ח"ד סימן סז כתב ג"כ להחמיר בזה, דבעינן שיהיה נקב אחד באמצע כשפ"ה, וז"ל: ע"ד דבדק לן, במה שנהגו באיזה מקומות שמייחדים מקוה לטבילת כלים, וכדי שהכלים לא יפלו לתוך הבור מתקינים רשת של חוטי ברזל או של פלסטיק על פני פי הבור, ונמצא שהכלי נטבל בחללה של הרשת, ומעכ"ת נ"י כתב לפקפק על זה מהא דכתב החכם צבי והובא בפתחי תשובה יו"ד (סי' ר"א סקל"ח) דהחיבור של כשפופרת הנוד צריך להיות במקום אחד, ורשת זו שאין בנקביה כשפופרת הנוד לא הוי חיבור למקוה, ונמצא שטובל במקוה שאין בו מ' סאה, הנה בתשו' חכם צבי (סי' מ') כתב דראיית הראבי"ה שבמרדכי (שבועות סי' תשמ"ו) - דהיכי דאיכא מ' סאה במקום אחד סגי בצירוף נקבים קטנים שאין בהן כשפופה"נ מהא דמטבילין בשק וקופה כמות שהן - אינה ראיית מכרעת דשאני שק וקופה שבתוך הים שהים מקיפן מכל צד עכ"ד. וא"כ בנדון דידן דמי המקוה מקיפין את הרשת מכל צד הוי חיבור אף להחכם צבי ז"ל דהוי דומיא דשק וקופה שבתוך הים. אלא שהחכ"צ ז"ל כתב לחלק עוד, דדוקא שק וקופה שהוא ג"כ מין שק והם דברים שאינם עומדים בפני המים, והמים מתחלחלים ועוברים לא לבד דרך נקבי השק אלא אפילו דרך חוטי הארוג עצמו, ולכן מטבילין בהן כמות שהן דאין צורך בהן לצירוף כשפופה"נ שהרי כל עצמן אינם חוצצין בפני המים, אבל סל וגרגותני שהן מנצרים שחוצצין בפני המים, אף על פי שיש בהם נקבים אין מספר בעינן כשפופה"נ במקום אחד, וראיה לזה מהא דחגיגה (כב א) סל וגרגותני שאין בפיהן כשפופה"נ ליכא, משמע הא איכא לא הוי מטבילין בהן, ואם נימא דהוי דומיא דשק וקופה אמאי לא מטבילין בהן, ומוכח דכיון דהסל וגרגותני עומדים בפני המים לא הוי חיבור ואף שהוא מלא נקבים עכ"ד. ולטעם זה גם בנ"ד שהרשת עשויה מברזל או פלסטיק שהם עומדים בפני המים הוי כסל וגרגותני דלא הוי חיבור.

וכתב להעיר ע"ד החכם צבי, ברם באמת חילוקו של החכ"צ ז"ל בזה צריך עיון, דהא בגמרא דימו סל וגרגותני להא דארעא כולה חלחולי מחלחלא, והרי חילחול הקרקע נראה דדמיא לשק וקופה שאינן עומדין בפני המים, דגם גרגירי העפר אינם עומדים בפני מים כמו שק וצמר (דודאי דגם בשק וצמר ישנן חוטי דקין מן הדקין שאין המים עוברים בהן, אלא שלעוצם דקותן אין עכבתן ניכרת כלל, וכמו כן בעפר אף שאין המים עוברים דרך גרגיר עפר מ"מ לעוצם קטנו ודקותו אינו ניכר העכבה כלל), ומכל מקום לא הוי חיבור, וכמו שדייקו לומר דארעא כולה חלחולי מחלחלא, ומשמע

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

דמחלחל בכל מקום בלי עכבה. וא"כ בהכרח צ"ל דהטעם דלא הוי חיבור הוא כמו שכתב הר"ש (פ"ו דמקואות מ"ה) דשפיר טובלין בשק וקופה וכן בסל וגרגותני דכיון דהן מלאים נקבין ואינן מחזיקין מים כלל בטילין המים שבתוכן אגב מי מקוה, והא דמקוה שחלקו בסל וגרגותני אינו מצטרף היינו דכיון דחלקו נעשה כשני מקואות עיין שם. ובס' לבושי שרד (חידושי דינים ליו"ד אות ר"ו) כתב לבאר דברי הר"ש, דבכונה תליא מילתא, שאם כוונתו לחלק את המקוה ע"י הסל וגרגותני אז אינן מצטרפין, אבל במילאן כלים והטבילם שפיר מצטרפין הואיל דאין כונתו לחלקו מן המקוה, ובדרך אחרת ביאר דהיכי דהמים מקיפים מכל צד שפיר הוי חיבור וכמש"כ הרא"ש (ריש פ"ה דמקואות) לחלק בזה עיין שם. ומשו"ה אף על גב דארעא כולה חלחולי מחלחלא מ"מ אינו מצטרף, או משום דהארעא עומד לשם מחיצה בין הנהר לבין מקום זה כדי שלא יישטף המקום במים רבים אדירים של מי הנהר, או משום שאין המים מקיפו מכל צד. וא"כ בנדון דידן שהרשת מוקפת מים מכל צדדיה וגם לא נעשתה בכונה לחלק את המקוה אלא כדי שלא יפלו הכלים הנטבילים לתוך למקוה, ואין כונתו כלל לחלק את המים ואדרבה רוצה בכך שיהא בתוך הרשת דין מקוה שהרי לכך היא עשויה שיהא מקום מוכשר לטבול כלים בטבילה כשרה, הנה באופן כזה שפיר טובלין בו לכל דעות הראשונים. ומה שהוכיח החכ"צ והלבושי שרד שם דלא כראבי"ה מהא דפירש"י חגיגה (כב א) דהא ארעא כולה מחלחלא ר"ל מים הנובעין כאן באין מנהר גדול ולא חשבינן כמחובר דבעינן מ' סאה במקום אחד עכ"ד, ומזה מוכח דאע"ג דאיכא מ' סאה בנהר מ"מ מקום החלחול לא הוי חיבור כיון דליכא כשפופה"נ. מ"מ בנ"ד גם רש"י מודה דהוי חיבור, דדוקא התם שאין המים מקיפין מכל צד את מקום החלחול וגם שהקרקע הוי מחיצה מעלייתא בין הנהר לבין מקום החלחול כדי שלא יישטף בזרם מים רבים, ולכן לא הוי חיבור, אבל בנ"ד גם רש"י מודה דהוי חיבור כיון דהמים מקיפין וגם משום שאין כונתו לחלק וכנ"ל. ומעתה לא נמצא מי שפוסל בנדון דידן אלא החכ"צ ז"ל בלבד, ובר"ש מבואר בהדיא היפוך דבריו ז"ל, וכן העלה הלבושי שרד דלא כהחכ"צ בזה עיין שם.

ויעו"ש עוד מש"כ לפלפל בזה, וכתב, וע"ד שפקפק מע"כ נ"י על התקנת הרשת לטבול בה כלים, מהא דמבואר בשו"ע יו"ד (סי' קצ"ח סל"א) דלא תעמוד לטבול על גבי כלי המקבל טומאה או הראוי למדרס משום גזרת מרחצאות של כלים, ודין זה נאמר אף בטבילת כלים דהא מקור הך דינא

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

הוא בראב"ד המובא בב"י שם שהביא ראייה מהא דמקואות (פ"ה מ"ב) ובלבד שלא יטבול על גבי ספסל, והתם דמיירי בכלים ולא באדם ליכא בעיתותא וע"כ דלא מהני טבילה משום גזרת מרחצאות עיין שם, הרי דאף בטבילת כלים איכא הך דינא, וא"כ ברשת של ברזל שמקבל טומאה או אפילו של פלאסטיק די"ל דחזי למדרס איכא משום גזרת מרחצאות עכ"ד. אולם דעת הט"ז (סי' קצ"ח סקל"א) דלפי המנהג ודאי לא קי"ל כהשו"ע בזה שפסק כהראב"ד ולא חיישינן משום קבלת טומאה עיין שם. האמנם מדברי שאר הפוסקים שם - עיין ב"ח ולבוש וש"ך שם - שחתרו למצוא טעם למנהגנו שטובלים על גבי נסרים, מוכח דס"ל דיש לחשוש לשיטה זו. ברם בלבוש שם העלה דהיכי דהמים מקיפין את הדבר המקבל טומאה מכל צד ליכא משום גזרת מרחצאות. ובברכי יוסף שם הביא ראייה מהא דמקואות (פ"ו) דהשידה והתיבה שבים מטבילין בהן אם יש בהן כשפופה"נ עיין שם. וה"נ דהמים מקיפין את הרשת מכל צד. ובלבוש כתב עוד שם שאם נתן אבן על הכלי מותר לעמוד עליו ולטבול - ועפ"ז כתבנו בס' נתן פריו עמ"ס מקואות (בשו"ע סקכ"ז) ליישב תמיהת הגרע"א ז"ל בשו"ע יו"ד (סי' ר"א ס"ז) עיין שם - אולם בנ"ד אף שאין הכלי הנטבל נוגע ברשת מ"מ כיון דליכא הפסק אבן י"ל דאכתי אין מטבילין בו, דהלבוש לא התיר אלא היכי דאיכא היכרא של אבן וכמפורש בדבריו עיין שם. אבל אכתי יש לסמוך על חילוקו הראשון דהיכי דהמים מקיפין כשר. ומע"כ נ"י הביא מס' חזון איש (יו"ד סי' קכ"ט אות ח') שתמה על הראב"ד מהא דמטבילין בתוך כלי ובשידה תיבה ומגדל. וכבר כתבנו מהברכי יוסף שעמד בזה וכתב דהיכי דהמים מקיפו גם הראב"ד מודה דמותר לטבול.

ויעו"ש עוד מה שהאריך בזה והסיק לדינא בזה"ל: ותבנא לדינא בעזה"י דנכון לעשות נקב כשפופרת הנוד ברשת שהותקן בפי המקוה, ומותר לעשותה הן מברזל והן מפלאסטיק. ע"כ דברי הלהורות נתן.

ואולם בשו"ת קנין תורה ח"ה סו"ס צח כתב להעיר ע"ד השו"ת להורות נתן שנראה בנ"ד שיש להקל גם אם נקב אחד כשפה"נ, והטעם שכיון שברשת זו יש נקבים דולים בערך אצבע וסמוכים זה לזה א"כ המים בעצם הם מעורבים וכלשון המשנה במקוואת פ"ו משנה בשק וקופה מטבילים בהם כמה שהם מפני שהמים מעורבים, א"כ למה לעשות עוד נקב כשפ"ה דלא מצינו דין זה רק בדופן סגוא של בנין או דכלי משא"כ במים שהם מעורבין בלא"ה מה יוסיף עוד נקב יותר גדול וכפשטות דברי

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

הרמ"א שבסל או שק שאינו מחזיק מים עדיף טפי כיון שאינו מנוקב וא"כ כ"ש כזו שכולה פתוחה יעו"ש.

ובספר פתחי מקואות פ"ט ס"ט כתב שי"א שברשת שקובעים במקוה לטבילת כלים צריך שיהיה נקב גדול כשפופרת הנוד, וכתב שם בהערה שלכאורה לפי דעת השו"ע הרי הוא מהני, ולפי החכם צבי לא מהני, וכתב להביא דברי השבט הלוי ולהורות נתן, וכתב שלכן נראה שיש להחמיר בזה ולעשות רשת רק על חלק מהמקוה, כך שיהיה צדדים של המקוה מקיפים. וכן ראה בשו"ת דברי דוד ח"ד סימן כא שלכתחילה יניחו כלי רשת פלסטיק שיש בצדו נקב כשפופרת הנאד ובו יטבילו את הכלים או יעשו רשת בפנינת המקוה ובתוכה יטבילו את הכלים ובהכ"ג יצאו מחשש החכם צבי יעו"ש, אלב יעו"ש דנראה דמעיקר הדין הלכה היא כשיטת השו"ע שאין לחוש בזה.

ובקובץ תשובות למרן הגריש"א זצ"ל ח"ד סימן פה, כתב שיש לחוש לדברי החכם צבי ולכן יש ליזהר בשעה שקובעים הרשת בתוך בור הטבילה שלא לקבוע רשת תמוד לנקב ההשקה בכדי שלא יהא מקום ההשקה חוצץ ע"י הסל כי יש לחוש לכתחילה לשיטות שאין מצטרף לארבעים סאה שבתוך הבור כל שאין שיעור כשפופרת הנוד, יעו"ש, ומדבריו משמע דבמקואות של כלים צריך לחוש שיהיה ריוח לכל הפחות של כשפ"ה, או שמירי במקוה שיש בו ארבעים סאה מתחת הרשת, ואז הוי כטובל כלי בתוך כלי וע"ע בדעתו בקובץ בית הלל חלק מ' עמ' יז, ובספר אשרי האיש חיו"ד פרק ט' אות מח', ובספר דברי יעקב תשובות הגרי"ש עמ' תי להגה"צ רבי יעקב עדס שליט"א יעו"ש מה שהרחיב בדעתו, ובקיצור הל' טבילת כלים אות יא יעו"ש, וכן כדבריו הו"ד הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל בספר תתן אמת ליעקב ח"ב עמ' 421 שהביאו שנשאל בזה, והשיב למעשה שאם יש ארבעים סאה חוץ מן המים שבתוך כלי זה והמים עוברים את הכלי בשיעור של טופח על מנת להטפוח אז מועיל הטבילה, והוי כמו שטובל כלי בתוך כלי יעו"ש.

וכן כתב להחמיר בזה בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן עו אות ב' וז"ל: פשוט הדבר שאסור לכתחילה להכשיר מקוה של מים שאובים לאוצר של מים כשרים ע"י עירוב של שפופרת הנאד שיש שם רשת, אפילו אם יהיו בנקבים כשיעור של השפופרת או יותר מפני שחוטי הרשת חוצצים ומפסיקים ואין הנקבים מצטרפים וכל שכן שאין לצרף את הנקבים אשר

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

רק ע"י צירופם יש שיעור של מ' סאה ולכך אפי' לענין טבילת כלים וגם אפי' עבור כלי זכוכית שחייבים רק מדרבנן אין לעשות רשת באמצע ולכתחילה אסור לעשות כן אפי' בדרבנן וכל אשה שטבלה לנדתה ע"י עירוב עם רשת או הטבילו בה כלים יעשו שאלת חכם כמבואר בפתח"ש יו"ד סי' ר"א סקל"ח ובדר"ח בהרבה מקומות. עכ"ד,

וכן בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סימן רנז כתב להחמיר בזה, וז"ל: במקוה כאן עשו רשת באמצע כדי שהכלים לא יפלו למטה, והרשת מלאה נקבים והרשת מפסקת בתוך המקוה. והעיר ת"ח אחד דאף שברמ"א יו"ד ר"א (סעיף נ"ב) מתיר אף שאין שפופרת הנוד בכל נקב, מ"מ ע"י צירוף כל הנקבים יחד מהני שנקבים קטנים מצטרפין, הלוא כל האחרונים שם מביאים דעת החכם צבי (סימן מ, הובא בהגהות רע"א, בדגול מרבבה, פתחי תשובה, רש"א ועוד) והלבושי שרד דחולקים וס"ל דלא מצטרף ופוסל, ולפי"ז כיון שרק למטה מהרשת יש שיעור של מ' סאה אבל למעלה אין בו ארבעים סאה לא מצטרף, ונמצא מטביל בפחות מארבעים סאה.

הנה באמת החכ"צ גופיה ס"ל בפ"י דברי הר"ש דבמים מקיפים מכל צד אין הסל מחלק המקוה, וכע"ז כתב גם הלבושי שרד ולפי"ז אין חשש במקוה הנ"ל שהרשת אינה דבוקה בדפנות המקוה אלא שמים נכנסים בין דפנות המקוה להרשת, ומלמעלן גם כן המים מקיפין, אבל החזו"א בסי' קל"ג ס"ג מפרש בדברי הר"ש דכוונתו לחלק דדוקא אם טובל בסל שאין לו קביעות במקוה מהני, אבל אם חילק המקוה בסל דאז יש לו קביעות אינו בטל להמקוה ומחלק את המקוה ע"ש, ולדבריו בעניננו אם אין מעל הרשת מ' סאה לא יהני ונמצאים נכשלים בטבילת כלים שלגדולי הפוסקים חיובו מדאורייתא. ואם יש להרשת בית קיבול לקבל כלים, יש לחוש עוד דיש לה דין כלי, ונמצא מטביל הכלי בתוך כלי דלא מועיל לגדולי הפוסקים.

והנה בעיקר הדין מסכים אני שאין להקל בזה לכתחילה, אבל לגבי כלים שהטבילו בעבר נראה שיש להקל דכבר נתבאר דלדעת החכ"צ גופיה כשהמים מקיפים מכל צד אינו חולק, ויש לצרף שיטת הרמ"א שנקבים קטנים מצטרפין וכשיטת ראבי"ה, עוד אני נוטה להקל בנידוננו, דהנה כל השיעור דשפופרת הנוד עיקרו הוא שבזה המחיצה מתבטלת, דהרי בנפרצו זה לתוך זה לא צריך שפופרת הנוד אלא סגי ברום כקליפת השום, וע"כ היינו טעמא שלחיבור המים לא נאמר השיעור רק לבטל המחיצה, עיין בזה

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

בחידושי רבינו חיים הלוי הלכות מקוואות. ולפי זה יש לומר דחסרון זה הוא דוקא כשיש כותל ובו כמה נקבים, התם לא מצטרפי לבטל המחיצה דבעי לפחות נקב אחד שלם כשפופרת הנאד, אבל היכא דכל המחיצה מלאה נקבים לא צריך שפופרת הנוד כדי לבטל המחיצה להמים, שמעיקרא לא מחזיק המים ומיד יוצא, וכה"ג לא צריך שפופרת הנוד לביטול המחיצה שבטל ועומד, וכפי שנראה תלוי באופן מחיצה שבמקוה (האיך מחזיק מים), אבל באינו ראוי להחזיק בו מים כלל נראה לצדד דגם להחכ"צ מועיל כמ"ש.

ומה שהוכיח החכ"צ ממש"כ רש"י בחגיגה דאפילו חופר סמוך לנהר גדול ויש מ' סאה בנהר אפ"ה לא מצטרפי הנקבים דקים, דנקבים קטנים לא מצטרפים, הנה להאמור היינו דווקא כה"ג שבאים המים דרך נקבי הקרקע, דאף שסו"ס יוצאין מים היינו ע"י שמחלחלי ואין באים ישירות אלא נבלע מעט מעט ויוצא, וכל כי האי שם מחיצה עלה ולכן בעי נקב אחד שלם כשפופה"נ, אבל ברשת שאינה מחזיקה כלל מים לאו שם מחיצה עלה וכמ"ש. ועד"ז אולי יש לדחוק ולחלק דסל וגרגותני שחולק המקוה להר"ש מיירי שרק בשוליו הוא מעשה רשת, אבל בצדדין הוא סתום או שהמים יוצאין לאט לאט ותו שם מחיצה עלה, אבל כשכולו מעשה רשת ואין מחזיק מים כלל י"ל דגם להחכ"צ מועיל, וצ"ע. מלבד זאת כבר נתבאר דלדעת החכ"צ גופיה ועוד, כשמים מקיפים מכל צדדין אינו חולק, ולפ"ז יש להקל על העבר ולהורות שא"צ לחזור ולטבול. אמנם לכתחילה יניח נקב כשפופרת הנאד ובזה יוצא מחשש שהרשת מחלק המקוה.

מיהו העיר חתני הרה"ג ר' יששכר שרייבר שליט"א שעדיין יש לעורר מחמת ההלכה דאין מטבילין בכלים ואפילו על גבן, כדאיתא בשו"ע יו"ד, סי' קצ"ח סעיף לא, דאסור לטבול ע"ג דבר המקבל טומאה אפילו אם יש חיבור והשקה למקוה כשרה כשפופרת הנוד. ושורש הדברים הוא בראב"ד וכן בר"ש ורא"ש ריש פ"ה דמקוואות. (וע"ש ברא"ש ור"ש שגם כלים אסור להטביל ולא רק לאדם פסול, כדמשמע לשון המשנה ובלבד שלא יטביל" שקאי על כלים ולא נאמר "שלא יטבול" דהיינו אדם).

ובעניננו אם במקום רשת עושים מחיצה ע"י כלי, דהיינו כמין עריבה של מתכות, אף שיש נקב כשפופרת הנאד, הנה אין זה השיעור מבטלו מתורת כלי ששיעורו כמוציא רימון, שכן דעת רוב הפוסקים ועוד דהכא שתשמישו הוא לקבל הכלים שנופלים בו אפילו בנקב כמוציא רימון לא

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

מועיל לבטל השם כלי ממנו כל זמן שראוי למלאכתו, עיין רמב"ם פי"א מהל' כלים ה"ב ופי"ה ה"ג וה"ו, והנה ברוב המקומות התקינו עריבה קטנה ומצוי שמרימים כל העריבה בכדי להוציא הכלים שנפלו לתוכה, ופשיטא דנחשב כלי גמור, אבל יש מקומות שהתקינו עריבה גדולה וכבדה שקשה מאד להוציאו ואין דרך להרימו בכדי להוציא הכלים שנפלו בו, ויש לדון דאולי חשוב כלי שמיוחד לשמש עם הקרקע שאינו מקבל טומאה כדאיתא בשו"ע סי' ר"א סעיף מ"ח וע"ע בפת"ש שם, אמנם יש לדחות דתשמיש זה לקבל כלים אינו כעשוי לשמש עם הקרקע, שזה אינו רק בעשוי לשמש מים מחוברים עם הקרקע ולא לכלים תלושין. וביותר להחזו"א סי' קכ"ו אות ד' כשיש לו בית קיבול מקבל טומאה מדרבנן, וא"כ אין להקל בו. ומלפנים היו מכניסים רשת פלסטיק שאין עליו צורת כלי ולא מקבל טומאה, אבל לאחרונה התחילו לפרוץ בדבר ולעשות כלי מתכות כהנ"ל.

ודבריו ברורים דהכא לא מועיל הנקב דשפופרת הנוד לבטל מינה שם כלי, ואף שאינו עשוי להחזיק אלא לזמן קצר מאוד זה ייחודו, ואכתי חשוב הוא ומקבל טומאה, ולכן אסור להטביל בו שאפילו באחוריו גזרו ואסרו. ואפילו לפי מה שיש שנהגו לאחרונה בכמה מקומות להקל להטביל הכלים בתוך כלי פלסטיק נקוב (כגון סל פלסטיק) שלא מקבל טומאה, הנה האחרונים לא ברירא להו אי פלסטיק מקבל טומאה או לא, וטבילת כלים לרוב הפוסקים דאורייתא, ובחזקת חיוב, וע"כ לכתחלה ראוי להחמיר לצאת מכל חשש ופקפוק. וסוף דבר הוא שמזכה את הרבים כשמזהיר כהנ"ל.

ומיהו כבר העיר שכל זה הוא לענין לכתחלה, אבל על העבר שיש לצדד דהרי דעת הרא"ש דבמים מקיפים מכל צד מותר להטביל בו. ואף דאנן קיי"ל כהרשב"א והראב"ד שגם כה"ג אסור גם בדיעבד, וכדנפסק בשו"ע סי' קצ"ח סעיף ל"א, יש לומר דהיינו דוקא לענין טבילת אשה מטומאת נדה, או לענין טבילת כלים טמאים מטומאה לטהרה, אבל לענין טבילת כלים חדשים יש לומר דהוא רק לכתחלה אבל בדיעבד מותר, וע"ע בפת"ש על שו"ע סימן ק"כ סק"ה בשם התפארת למה דבגזירה דשמא לא ירפה גזרינן רק בטבילת נדה ובטבילת כלים מטומאה לטהרה דאם לא ירפה יבוא לידי איסור חמור בידיים כגון שיבעל נדה או ישים בכלי תרומה טהורה ויאכלנה והוא במיתה משא"כ בטבילת כלי גויים אף אם ישתמש בכלי לא עבר איסורא במה שנשתמש שלא נאסר מה שבתוכו אלא שעבר

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

שביטל המצוה דטבילת כלים. (ועוד שי"א דטבילת כלי גויים הוא רק מדרבנן) יעו"ש. וי"ל דה"נ בעניננו אין לפסול בדיעבד בטבילת כלי גויים, ואף על פי שבעיקר תקנת חז"ל אין לחלק בין נדה וטהרות לכלי גויים דמסתבר שנתנו דין פסול בהמקוה וא"כ אין נפק"מ בין טהרות לכלי גויים, וא"כ להראשונים דס"ל דאסרו בנדה ובטבילת כלים טמאים אין לחלק וגם בכלי גויים אסור כיון שכה"ג פסלו המקום שתוך הכלי או על גביו לטבילה, מ"מ י"ל דבטבילת כלים חדשים אפשר לסמוך בדיעבד על הפוסקים המכשירים, ולא החמיר בש"ע כהרשב"א וסייעתו גם בדיעבד, אלא בנדה או לטהרות, ועיין בש"ך סי' ר"א ס"ק ל"ז, דלדברי הש"ך שפיר י"ל דאף דבשו"ע פוסל גם בדיעבד היינו בנדה ולא בטבילת כלי גויים ע"ש.

ויש לצדד עוד עפ"י מש"כ בבית מאיר סי' ר"א ס"ז דאף שגזרו חז"ל ואסרו להטביל אפילו על גבי כלי שמקבל טומאה אפילו בדיעבד מ"מ מכח הקושיות שנתקשה בא לחדש דכל דהוכרח לעשות מעשה כדי לפוסלו מלהיות כלי בתורת שאובין שוב לא גזרינן שלא לטבול בתוכו ולא חשו עוד מה שמקבל טומאה, אך עכ"פ מסיק שמלשון הרמב"ם והשו"ע ומתשובות הרא"ש וכו' דצריך נקב המטהרו משמעו דהיינו נקב המבטלו מתורת כלי לטומאה והיינו כמוציא רימון ועל כן אפשר מהראוי לנהוג לכתחלה שיינקב כמוציא רימון, וציין עוד למש"כ בקונטרס א' ס"ח, ושם מפרש המשמעות לאיסור יעו"ש. ובחזו"א סי' קכ"ט סק"ט (וע"ע סימן קל"ג ס"ק י"ד) מצדד כן אף לכתחלה דכיון דעסוק עכשיו בדין חיבור למקוה לא שייך למיגזר ע"ש, אך כבר ציין דהגרע"א לא נחית לזה, וא"כ אין לסמוך ע"ז לכתחלה, ואולם אף לדבריהם בעניננו חמור יותר שהרי לרוב הפוסקים בכלי העשוי כרשת מעיקר הדין חשיב השקה ואם כן אין הנקב בא לטהרו מתורת שאובין וא"כ לא יועיל לכו"ע.

ולכאורה נראה דאפילו בספיקות יש לכלי חזקה שלא נטבל וראוי להחמיר בו, אבל מאידך יש למקוה חזקה הגוף שכשרה היתה, וספק הוא אם חל בו מעשה הפוסל והיינו אם יש לכלי דין כלי לפסול הטבילה שבמקוה שבמקום הכלי. והעלו הפוסקים דגם בספיקא דדינא יש דין חזקה, ומיהו מאידך חזקת הגוף דהכלי שלא נטבל עדיף. אבל יש לחלק דמה דחזקת הגוף עדיף היינו רק כשהספק במעשה ולא בספק דהלכה, אכן אף שדעת רוב הפוסקים דטבילת כלי גויים הוא דאורייתא, עכ"פ איסור טבילה תוך

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

כלי שבמקוה הוא ודאי רק מדרבנן וספיקו להקל, ומיהו אכתי אין בצדדי ההיתר כדי להתיר לכתחלה, ועל כן מתבאר שלא צריך להכריז שכל אחד יחזור ויטבול כליו, ורק לכתחילה אסור להטביל תוך כלי כזה וכמש"נ.

ולמעשה יש לנהוג כנהוג מכבר שלוקחים רשת פשוט מפלסטיק וקושרים אותו בצדדים באופן שאינו יכול להתקיים בחוץ בפני עצמו, ומחברים אותו מלמעלה לדפנות המקוה ומעכשיו רק בחיבורו למקוה הוא מתקיים בצורת כלי קיבול עם נקב נוסף כשפופה"נ שכשר ללא פקפוק משום שלא חשיב כלי מקבל טומאה. וחתני העיר שיש עוד עצה פשוטה ללא חשש, שיביאו דף פשוט של רשת פלסטיק חזק וינקבו כשפופה"נ, ויקבענו בדפנות המקוה באופן שיכנסו המים בין הדף לדפנות המקוה, ואף על פי שדף של נחתומין מקבל טומאה מדרבנן ולי"א מקב"ט מה"ת, מ"מ בזכוכית לא גזרו בדף פשוט, אף על פי שהוא כלי גמור כמו שלחן כמפורש בר"ש כלים (פ"ל מ"א ד"ה טבלא) וכ"ש בכלי פלסטיק, ומלבד זה כשמחבר דף פשוט למקוה אפילו יחדו לכלי ולבסוף קבעו הר"ז בטל מתורת קבלת טומאה וכמש"כ הסד"ט (ס' קצח ס"ק סג ד"ה עוד כתב והיותר ובס"ק סו) ע"פ הגמ' ב"ב. ואפילו תימצי לומר דחיבור של בורג (שרויף) לא מספיק מ"מ דעת המהר"ם פאדווה דכשהמים צפים על גבו הוי מחובר גם בלי חיבור מסמרים א"כ כ"ש עם ברגים (ע"ע בסד"ט שם) ודפח"ח. עכ"ד התשובות והנהגות, ונראה מדבריו שיש להקל ברשת של פלסטיק רק בדיעבד, ועיין עוד בזה בספר הליכות משה ח"ב פרק ח'.

ואמנם נראה לדינא דהעיקר הוא כדברי השו"ע שמעיקר הדין גם אם יש רשת מפלסטיק או מברזל ואין בה שיעור רוח של כ"ס מ"מ הרי אפשר לטבול שם כלים, ושוב שאלתי בזה למו"ר הגר"ע פריד שליט"א ואמר לי שאפשר לטבול שם כלים, אפילו אם יש שם רשת קטנה.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

מכתב לקובץ מנורה בדרום תמוז

בס"ד

ר"ח תמוז תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך
ופרדס יוסף החדש וש"א"ס

קבלתי הקובץ מנורה בדרום מס' לז לחודש תמוז תשפ"ב ויו"ל ע"י מכוון
גם אני אודך בראשות כת"ר שליט"א, ונערך ע"י הגאון רבי און אברהם
הכהן סקלי שליט"א מעיר התורה אופקים.

וראיתי בקובץ מנורה בדרום חלק לז עמ' קפו במאמרו של הגאון רבי משה
חליוה שליט"א במח"ס ענפי משה וש"א"ס, שנשאל ע"י הגרי"א סקוצילס
שליט"א בדין טבילת כלים בטוסטר שיש בו חלקים נשלפים, וכתב שם
אינו יודע ענין מכשיר זה, אבל לכאורה דמי למש"כ הגר"צ כהן זצ"ל
בספר טבילת כלים פרק י' ס"ה יעו"ש, ואמנם בעיקר דהאי מילתא בשו"ת
מנחת יצחק ח"ג סימן עו ועח שכלי המורכב עם כמה חלקים יש להטבילו
כדרך שימושו, ושכן הו"ד הגר"ק בספר הבית בכשרותו עמ' צד שיש
לטבול כלי שמורכב עם כמה חלקים אפילו אם יש בו חלקים שאינו טעון
טבילה, והארכתיו עוד בזה בספרי שערי יוסף בהל' טבילת כלים שיו"ל
בקרוב.

ומה שכתב שם עוד לדון האם יש לא תחונם במה שכתב בשו"ע או"ח
סימן שכד ויו"ד סימן קכ שיש לתת את הכלי לגוי, הנה בעיקרא דהאי
מילתא ובשו"ת הרשב"ש סימן תסח כתב שאינו נותן בלו את הכלי
במתנהג מורה כדי שלא יהיה בל תחונם, ואמנם מדברי הפוסקים לא נראה
דיש לחוש לזה משום בל תחונם, איתא בגמ' במס' ע"ז סד. ובגמ' בדף כ.
נדרש כך, דמבעי ליה להא דאמר רחמנא לא תתן להם מתנות של חינום,
וא"כ נימא קרא לא תחונם, מאי לא תחונם ש"מ כולהו תניא נמי הכי וכו',
ומבואר שם בגמ' שזה דאסור לתת לגוי מתנה תלוי במח' של ר"מ ור"י,
דלשיטת ר"י יש איסור לא תחונם ולר"מ לית ביה איסור לא תחונם, והנה
להלכה איפסיק כשיטת ר"י, בשו"ע יו"ד סי' קנא סעי' יא, אסור לתן מתנת
חנם לעובד כוכבים שאינו מכירו, והנה בתוס' בע"ז שם בד"ה רבי יהודה
אומר דברים ככתבן, בשם ריב"א דהכא אסור מתנת חינום לעכו"ם

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ובפסחים בדף כב. מקומינן ההיא דשולח אדם ירך לנכרי, כרבי יהודה וכתבו התוס', ותירץ רבי דבתוספתא תניא גבי מילתיה דרבי יהודה דהכא בעובד כוכבים המכירו מותר מפני שהוא כמוכרו לו, וכן כתבו בתוס' בעירובין סד: וד"ה ולמדנו, ובחולין קיג: בד"ה חי, וכ"כ בתוס' הרא"ש, ובתוספתים, והיינו דכל מה שיש להתיר רק בעכו"ם שמכירו, והוה כמכירה שאח"כ יעשה לו טובה אחרת, והכאב נ"ד ולא יעשה לו טובה אחרת ושוב לא יראנו, אז אסור, ולא חשיב כמכירה, אפ' אם ע"י כן יש קידוש שם שמים, והנה בתוס' בעירובין סד: שם איתא, מעשה ברבן גמליאל שהיה רוכב על החמור והיה מהלך מעכו לכזיב והיה רבי אילעאי מהלך אחריו מצא גלוסקין בדרך, א"ל אילעאי א"ל גלוסקין מן הדרך, מצא נכרי אחד א"ל וכו' טול גלוסקין הללו וכו', והקשו בתוס' הרי לא היה מכירו, וא"כ מוכח דשרי לתן מתנת חנם וכתב דשאני התם שהיה מתלוה עמו בדרך עי"ש, וולענ"ד אולי התם שאני משום שאין מעבירין על האוכלין כמבואר בהמשך הגמ' שם, ומוכח דאין מעבירין על האוכלין אינו חיוב גמור, וכן מוכח מירושלמי דמאי ריש פרק ב' שאם יש כשפים אין חיוב להרים, ורבינו רה"י בעל המשנת אברהם שליט"א שאלני בזה דיש להסתפק אם זה איסור דאורייתא או דרבנן], ובתוס' בע"ז כתבו להקשות דהכא לא היה מכירו רבן גמליאל מעולם, וכתבו התוס' לתרץ, וי"ל דשמא לא סבר לה לר"י להא דר"י ואח"כ כתבו לתרץ התירוץ שכתבו התוס' בע"ז, וכ"כ בעוד תוספתים, מ"מ אי"ז הלכה כי ההלכה כר"י, ויצא נפק"מ היכא דמתלוה עמו, אי אמרינן להאי תירוץ או לא.

עוד מבואר בתוספתים ובע"ז ובעירובין ובנדה שכתבו להקשות מהא דאיתא בגיטין דף סא. מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום, וכתבו התוס' בהא נמי שרי משום דרכי שלום, והיינו דאי"ז מתנת חנם וא"כ אפשר הכא דאם לא יביא לו מטריה, א"כ יש בזה מפני דרכי שלום, אז י"ל דאי"ז מחמת דרכי שלום, כי אפשר שבד"כ עובדים יש להם רכב ואז ליכא בהא משום דרכי שלום ודו"ק.

ובתוס' בע"ז הקשו דלמאן דשרי לתת מתנות לעכו"ם וכי לית ליה לההיא דאיתתא בע"ז כ. שעכו"ם ורעי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין ותרצו התוס' בזה"ל: וי"ל דקרא מיירי שאינו מחיה באותה מתנה כי אף אם לא יתן לו כלום לא ימות, והיינו דאף למ"ד דשרי כי זה לא מחיה אותו, וא"כ אפשר שבכה"ג שיורד ברז חזק או שלג ואם יביא לו מטריה ועי"ז יחיה

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ולא יפול עליו שלג או ברד ויתקרר ויחלה ויבוא לידי סכנה לכו"ע יהיה אסור .

והיה נראה לומר דכל האיסור הוא היכא שהוא חס עליו ומרחם עליו אבל היכא שהוא בשיבולו שאני, וכמו שמוכח מדברי התרגום אונקלוס (דברים ז' כט) "ולא תחנם" ולא תרחם עליהון, וכע"ז איתא בתרגום יונתן והיינו דאיכא איור לרחם עליהם,, על עובדי ע"ז, וכן מבואר מדברי רבינו הרמב"ם הנשר הגדול בפ"י מהל' עבודת כוכבים ה"א, וז"ל: ואסור לרחם עליהם שנאמר ולא תחנם לפיכך אם ראה מהם או בד או טובע בנהר לא יעלנו ראהו נטוי למות לא יצילנו עכ"ל, וכן כתב הרמב"ם בס' המצוות (לח ג'), ובתוס' רבינו אלחנן (ע"ז שם ד"ה א"כ) הקשה מדוע דרשו בגמ' ג' דרשות מהפסוק לא תחנם, ולא דרשו מהמשמעות של הפסוק, והיינו משמעות של חנינה ורחמים, וכמו שנאמר בתורה "לא תחוס עינך עליהם" ותירץ שהוא בכל חן, וא"כ אסור גם לחמול ולרחם עליהם, וכן מבואר גם בס' החינוך (צוה תכו) שכתב בזה"ל: שלא נחמול על עובדי ע"ז, ולא ישר בעינינו דבר מהם וכו' ולא יהי מעלה חן בעינינו בשום ענין, עד שאמרו רבותינו ז"ל שאסור לומר כמה נאה גוי זה, או מה נחמד ונעים הוא וע"ז נאמר "ולא תחנם" ובא הפירוש ע"ז לא תתן להם חן עכ"ל, ומדברי הסמ"ג (לאוין מח) משמע שהוא סובר שאיסור חנינה נכלל באיסור של מתנת חנים, וברבינו בחיי (שם) משמע שהוא נדרש מפשוטו של מקרא שאסור לרחם ולחמול עליהם ומ"מ משמע שלכו"ע איכא דין שלא לחוס ולרחם עליהם, ולאכך יהיה אסור לתת לו את המטריה, כי זה נקרא לחוס עליו, כי בדרך כלל אפשר להסתדר בלא מטריה, וכמאמר העולם שהאדם לא עשוי מסוכר ולכן אין מה לפחד מן המים, וע"כ נראה דאין לתת לו את המטריה, ואם נתן לו יחושב לו כאילו המטריה היא חלק מהשכר, או דהוה כהטבות שדרך העולם לתת הטבות לפועלים שלהם, ויל"ע אם מהני אח"כ לחשב כן ומסתמא לא מהני, ואם יודע שע"כ ינצור לו הגוי איבה כגון שלאותו יהודי יש חנות של מטריות, והרי יכול לתת לו איזה מטריה זולה, ובכה"ג שרואה אותו הולך כך בגשם יכול לתת לו את המטריה וע"כ יתקדש שם שמים, וצ"ע להלכה למעשה.

וגם ביסוד האיסור דלא תחונם האם האיסור הוא דוקא בגוי שעובד ע"ז, הנה בתוס' בע"ז דף כ' ע"א, כתבו שבהאי איסורא אין חילוק בין שאר

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

עכו"ם לז' עממין, וכן כתב בספר דינא דחיי (לאוין מח' דף נח ע"ג) שכתב שגם שדעת הרמב"ם שאיסור לא תחנם נוהג בכל האומות שאם נאמר שאזרה זו אינה אלא בז' אומות לא היה לו להרמב"ם להביא דין זה בהלכות עכו"ם אלא בהלכות מלכים כמו שהביא בפ"ה מהלכות מלכים ה"ד הדין דלא תחיה כל נשמה שמדבר רק בז' עממין, אבל מה שמביא בהלכות עכו"ם הוא אפילו בשאר אומות, יעו"ש, וכן ראה במהר"ם שיר (סימן תכז) שכתב להוכיח שאיסור לא תחנם שייך בכל האומות, וכן כתב בספר האשכול (ח"ג עמ' קכג) וכן כתב בש"ך (יו"ד סימן קנא סקי"ח).

ואולם בספר מזבח אדמה (דף יב ע"ב) כתב עמש"כ בשו"ע יו"ד סימן קנא ס"ח שאין מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל וכתב ע"ז והאדינא ראינו שגדולי ישראל מורנו הרב מהרש"א ומהרמ"ם ועוד כמה וכמה גדולים שמכרו להם חצרות ובתים וכיוצא ונראה ודאי דהיינו משום שהכתוב לא ישבו בארץ לענין חניה בקרקע הוא דוקא על גוים שעובדים ע"ז משא"כ ישמעלים שאינם עובדים ע"ז יעו"ש, וכן כתב בספר זכרונות אליהו (יו"ד מערכה כ' אות ד) שכן כתב רבי ראובן רבו של הגאון רבי אברהם אלקעלי בתשובה בכת"י, והו"ד בשו"ת יביע אומר (ח"י חיו"ד סימן מא אות ב), ושם כתב שבשו"ע חו"מ סימן רמט ס"ב כתב שעכו"ם שאינו גר תושב אסור לתת לו מתנה, ואולם בשו"ת הרשב"א ח"א סימן ח' כתב שגוי שאינו עובד ע"ז אינו בכלל, וכתב שאילו היה השו"ע רואה את דברי הרשב"א והמאירי לא היה פוסק להחמיר וכמו שכתב כיוצא בזה מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א סימן נו, וא"כ לפי"ז יש מקום להקל ע"פ זה היכא דאינו עובד ע"ז.

ושוב מצאתי שכתב ליישב בזה בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ס"א) בזה"ל: בהך דינא של המחבר או"ח סי' שכ"ג סעיף ז' דמותר להטביל בשבת כלי חדש וי"ש יצא ידי כולם ויתן את הכלי במתנה לעכו"ם, והוקשה לו ואיך יתן מתנה לנכרי הא עובר על לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם, והא מתנה זו צריכה שתהיה מתנה גמורה שיוכל לשמש בו כרצונו, הגם שנכרי מחזיר לו מיד בתורת שאלה, מ"מ צריכי' שניהם שיכוונו למתנה גמורה, ובתשובת הרשב"א סי' תפ"ח מפקפק על היתר זה דמחזי כהערמה, ובוודאי בלבו לא יהי' הערמה, גם המרדכי שממנו מקור דין זה ס"ל דלא מפקע בזה מחיוב טבילה, ואיך שרי ליתן לו מת"ח, וצ"ל דיתן לנכרי שקיבל טובה ממנו או לשכנו דשרי כמ"ש תוס' חולין גבי שולח אדם ירך

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

לנכרי ובע"ז כ"א ומסתימת המרדכי פ"ב דביצה שמביא הב"י המחבר לא משמע כן וכו' ונחזור למקום שיצאנו משם בוודאי אם יש לו שכן נכרי מכירו דליכא משום מת"ח אסור לו ליתן במתנה לאחר כיון שאפשר ליתן לשכנו דליכא איסור למה נתיר לו בדרך אסור, אבל היכא דל"ל מי שמכירו או שכינו.

ושוב כתב שם: שבתי וראיתי די"ל כיון שישראל עושה זאת לטובת עצמו, אפי' בחול דליכא מצוה מותר כ"ש ביום טוב לצורך מצות יום טוב: וחילא דידי מר"ן גיטין ל"ח ע"ב בשם י"א והוא ברשב"א בשם רמב"ן דטעמא דאסור שחרור משום לא תחנם כעין ל"ת לנכרי וכל שעושה לטובת עצמו ליכא משום לת"ח, ור"א שחרר עבדו לצורך מצוה ליכא משום לא תחנם וכו' וזאת תורת העולה לדינא מדברינו דאסור ליתן מת"ח לנכרי גם כשמתכוין לטובת עצמו, ובנדון שלנו הגם שמכוין למצוה לצאת ידי כולם אסור זולת לשכינו ומכירו, ומסתימת השו"ע ל"ק דסמך עצמו דמובן מאליו דבאופן דמותר ליתן לנכרי מת"ח מיירי כנלפע"ד. עכ"ד.

וכן כיוצא בזה כתב בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב סימן עז שמותר למכור את בהית עם החמץ לגוי כיון שזה גם תועלת הישראל שלא יעבור באיסור חמץ יעו"ש, וכה"ג כתב מרן החיד"א בברכי יוסף או"ח סימן רנד שאין איסור לא תחונם כשיש בזה טובת הנאה לנותן יעו"ש.

ושוב ראיתי שכן ביארו לגבי טבילת כלים שמה שמותר להקנות לגוי משום שעושה לצורך עצמו, ביד שאול יו"ד סימן קכ, וכן כתב בשו"ת עמודי אש סימן יג אות יז, וכן כתב הגר"ע יוסף זצוק"ל בהליכות עולם ח"ז עמ' רנז שכתב ע"פ דברי הרמב"ן שאם אינו נותן לו דרך חנינה אלא לטובת עצמו מותר וכאן הוא מתכוין לטובת עצמו שיוכל להשתמש בו בשבת יעו"ש עודן

וכן ביאר הגראי"ל שטיינמן זצ"ל (והו"ד בקונ' שפתי איל יו"ד אות ג'), שנכתב ע"י ידידי הגר"מ חליו שליט"א וז"ל: שאלתי למו"ר זצוק"ל בהא דכתב השו"ע יו"ד סימן ק"כ (סעיף ט"ז) דאם שכח לטבול הכלי בערב שבת כול ליתנו לגוי במתנה וישאלנו ממנו וכו' ע"ש דמאי טעמא אינו עובר בזה באיסורא דלא תחנם, ואמר לי מו"ר זצוק"ל דהוא עושה את זה להנאה שלו, עכ"ד.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ואמנם בעיקר האי יסוד הכתב סופר דהיכא דעושה להנאתו ליכא איסור דבל תחונם, כן כתב בחזו"א (יו"ד סימן סה סק"ד) כתב שהותר לתת להם חן כל שעושה לריוח הישראל כמ"ש הר"ן בפרק השולח שהותר לשחרר עבוד לתועלת הישראל ואין בזה איסור מתנת חינם ה"ה שלא אסרה תורה ליתן לנם חן לתועלת הישראל, וכן מצינו בע"ז דף כ' ע"א שכדי להודות לה' על בריות נאות לא אסרה התורה לתת להם חן, וכן העלה בנ"ד בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סימן ק) שמותר לשבח אומן ולומר שהוא אומן טוב לעבודה, ואין כאן לא תחנם כיון שהוא לטובת הישראל ולדעת איזה פועל לקחת ולא מתכוון לטובת הנכרי לשבחו, וכן הו"ד הגר"ק בספר לא תחנם עמ' לה, וכן כתב בספר מלכים אומניך (פרק יד הערה כב) וכן כתב בספר נשמת אברהם (ח"ב יו"ד סימן קנא) בשם הגרשז"א זצ"ל, ואולם בשו"ת בצל החכמה (ח"א סימן מו) כתב דמדברי השו"ע יו"ד סימן קנא סי"א כתב שאינו מכירו אבל בסעיף יד השו"ע כתב אסור לספר בשבחן של נכרי וכו' ולא כתב שאינו מכירו ובע"כ מוכח דאסור לספר בשבחן של עכו"ם אף שמכירו ויש לו תועלת יעו"ש, ועיין עוד במה שנתבאר בספרי שערי יוסף הלכות העסקת עובד זר בבית הישראל עמ' 120 ואילך יעו"ש.

ועוד י"ל ע"פ מש"כ בפתח הדביר (או"ח סימן רמו ס"ג) שלא אסרה תורה בלא תחנם במתנה ע"מ להחזיר יעו"ש, והכא נמי חשיב כמתנה ע"מ להחזיר, וראה עוד במה שהאריך בכל גדרי לא תחונם בילקוט יוסף שביעית עמ' תשצא ואילך יעו"ש באריכות.

וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סו"ס קכו, וז"ל: וע"ד טבילת מקלה של אלקטריק שא"א להטבילים שמתקלקל במים, ששאל אותי לפני איזה זמן, ואמרתי לו עצה שיתננו לעכו"ם. הנה כי כן איתא בדרכי תשובה (סי' ק"כ ס"ק קי"ב), בשם ס' שלחן גבוה (או"ח סי' תנ"א), דכל דבר שא"א להטבילו מחמת גדלו וכובדו, וכן בהני צלוחית הגדולות של זכוכית דא"א להטבילים, יתנם לגוי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו, ומותר להשתמש בהם לעולם עיין שם עכ"ל.

ולפי שיטת הרשב"ש והכת"ס, דלית להו האי קולא שנעשה לצורך היהודי, ראיתי שכתב בפסקים ותשובות יו"ד קכ, הערה מס' 505 שיכולים לתת במתנה ע"מ להחזיר, ואז ליכא בזה בל תחונם כיון שאינו מתנה גמורה עכ"ד, ויש עוד להאריך בכ"ז.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ואסיים בברכה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

החונה פה עיר התורה והחסידות בני ברק

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

האם מותר להאמין ללשון הרע מגוי לתועלת והאם מותר ליהודי לספר
לשון הרע לגוי

שאלה:

לכבוד הגאון הגדול רבי יוסף אביטבול שליט"א

זכינו ב"ה לזכות לקבל מכבודו בכל שבע חבילה של דברי תורה מדהימים
ונפלאים המחכימים.

נשאלתי, מה הדין באחד שיש לו עובדים יהודים וגויים, ועתה אחד
מהעובדים היסב לו נזק רב, וגוי אחד מן העובדים בא לספר לו שאחד
העובדים היהודים עשה זאת.

האם יש לחוש ללשה"ר שהגוי מספר על יהודי כדין כל לשה"ר לתועלת
ע"פ הכללים בח"ח, או דילמא אסור לו אף לחוש כיון שכל דבריהם דברי
שקר ואין לו להאמין במה שמספר על היהודי.

עוד, מה הדין להיפך, כאשר רוצה לספר לשה"ר לגוי על יהודי כדי למנוע
מהיהודי נזק של תביעה וכיוצ"ב?

אשמח מאוד בתשובותיו בס"ד

--

בברכת התורה

סלמאן שלמה דורי

מח"ס אשר לשלמה ועוד

a0583280280@gmail.com

טל' 0583-287-280

תשובה:

בס"ד

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

כ"ג סיון תשפ"ב

לכבוד האברך החשוב והנעלה הרה"ג סלמאן שלמה דורי שליט"א
במח"ס אשר לשלמה ושא"ס

לאחר עטירת השלו' והברכה

סליחה על איחור תשובתו הרמה, כי הנני עסוק בעוד הרבה שאלות
דחופות, וכן לקראת סיום ספרי שערי יוסף בהל' טבילת כלים, ושא"ס, והן
אמת שהתפנתי ביני וביני לעיין בשאלת כת"ר שליט"א אבל לא סיפק
הזמן בידי לכתוב לכת"ר שליט"א תשובה.

והנה בח"ח כלל י" ס"ב, כתב שיש ז' תנאים שמותר לספר לשון הרע, (א).
שיראה בעצמו ולא ששמע מאחרים. (ב). שלא יחליט מהר שהשני פעל
שלא כדין, אלא יתבונן היטב האם השני עשה עוול. (ג). שיוכיח את החוטא
תחילה בלשון רכה. (ד). שלא יגדיל את העוולה יותר ממה שהיא. (ה).
שיתכוון לתועלת ולא לנקמה או שנאה. (ו). א"א לסבב שתגיע התועלת
בצורה אחרת. (ז). שלא יגיע לו נזק יותר מכפי הדין. [ח"ח כלל י" ס"ב].

ולכאורה לענ"ד נראה דאף אם יתקיים הכללים אינו נאמן.

ואף אם הוא מסיח לפי תומו שמהני, כמבואר בגמ' בב"ק דף קיד ע"ב,
היינו כ"ז דוקא משום עיגונא, אבל לא נאמן בממונא,

ולגבי השאלה השניה האם מותר ליהודי לספר לשון הרע לגוי על יהודי,
נראה שאם הוא לתועלת וע"פ הכללים מותר לו.

ומ"מ על גוי מותר לספר לשון הרע, וראה מה שהארכתי בזה בספרי שערי
יוסף בהל' העסקת עובד זר בבית ישראל עמ' 135 יעו"ש.

והיה עוד בדעתי להאריך לכת"ר שליט"א בכ"ז במקורות מדברי הפוסקים,
אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

מח"ס שערי יוסף וש"ס

פה עיר התורה בני ברק

**הוספה לבאר התורה (אדר א') האם כתובה צריכה גניזה, תשובת הגאון
רבי ישראל טויב שליט"א במח"ס שו"ת תשובות ישראל ו' חלקים**

האם כתובה צריכה גניזה

בעזה"י החל"ד

אם כתובה פסולה צריכה גניזה

כבוד ידידי הגר"י אביטבול שליט"א אחדש"ת

א) שאל אם כתובה שנפסלה צריכה גניזה, ונראה דצריכה גניזה משום דכתיב בה ואנא אפלה ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות גוברין יהודאין דפלאחין ומוקרין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא, ותרגומו שאני אעבוד ואכבד ואזון ואפרנס אותך לך כהלכות אנשים יהודים שעובדים ומכבדים וזנים ומפרנסים לנשיהם וכו', ולפי"ז נמצא כתוב בכתובה שבהלכות הגברים היהודים יש הלכה שהם צריכים לעבוד ולכבד ולזון ולפרנס את נשיהם, וזה הלכה שצריכה גניזה.

ב) אבל בלא הנ"ל פשוט שלא היה צריך גניזה דזה כשטר ממון ואע"ג דאפשר ללמוד מעצם הכתובה דין כתיבת כתובה לכל פרטיה ודיניה, מ"מ אי"ז שום סיבה לחייב גניזה, אלא רק משום הנ"ל, [ויל"ד מצד שכתוב שם בעזרת ה' יתברך].

ג) וכת"ר שליט"א הביא מדולה ומשקה [עמוד 397] שכתב שצריכה גניזה כי אפשר ללמוד מזה, ולענ"ד אין זה שום סברא שחייב גניזה אלא רק משום הנ"ל, ואטו כל שטרי ממון צריכים גניזה והרי גם מהם אפשר ללמוד הלכות שטרות כיצד, ופשוט שאי"ז מחייב גניזה כלל.

קובץ באר התורה (קעז) פרשת חוקת

ד) ממילא בשטר פרוזבול א"צ גניזה אף שגם ממנו אפשר ללמוד דיני כתיבת פרוזבול כיצד.

ה) ונמצא להלכה: א. שטר כתובה שנפסל טעון גניזה.

ב. שטר פרוזבול א"צ גניזה.

ג. וכש"כ שטר כתובה דאירכתא צריכה גניזה שכתוב בה ואמרו רבנן דאסור לבר ישראל לשהוי עם אינתתיה בלא כתובה אפי' שעתא חדא מלבד שכתוב שם כהלכות גוברין יהודאין וכנ"ל ס"ק א'.

ד. שטר תנאים א"צ גניזה.

וע"ז בעה"ח

ידידו עוז ישראל טוביב